Printed by P. C. Appoo at The New Art Printing Press
Nos. 144-169, Mapla's Compound, Bora Bazar Street,
& Published by M. J. Karani, 232, Bora Bazar,
Fort, Bombay.

પ્રસ્તાવના

[illegible]

દુનિયાઓ, ભુવનો, અથવા લોકોનું વર્ણન કરી, માણસના બંધારણને તેના દૃશ્ય તથા અદૃશ્ય વિભાગોમાં ખુલ્લું કરી, સૃષ્ટિક્રમ'ની મહાન ક્રિયાની સમજણ આપી, દુનિયાના સર્વ બનાવોનો ખુલાસો આપે છે તથા ભવિષ્ય માટે ઉંચામાં ઉંચી આશાનો પ્રકાશ તેના અભ્યાસીઓનાં અંતરમાં મનપસંદ રીતે નાખે છે, જે વિદ્યા દુનિયાનાં ગુપ્ત કાયદાઓને ખુલ્લા કરી, મનુષ્યની આગલી તવારીખ રજુ કરતાં, તેની હાલની હાલતને તે કેમ પહોંચ્યો તે સમજાવે છે, તથા તેના ભવિષ્યનો સુંદર ખ્યાલ આપે છે, જે વિદ્યા આ સ્થુળ આંખોથી દેખાતી દુનિયામાંજ પોતાના અભ્યાસને રોકી ન રાખતાં મિનોઇ અથવા અદૃશ્ય દુનિયાઓ, જે આ દુનિયા સાથ ઘણોજ અગત્યનો સંબંધ ધરાવે છે, તેનો પણ અભ્યાસ સાથે સાથે કરી, આખા વિશ્વના નિયમોને અક્કલાનુસાર સમજાવે છે, તે મહાન પવિત્ર વિદ્યા વિના બીજા કોઇપણ પાયા ઉપર ચણાયલું માણસની જીંદગીનું, સંસાર વ્યવહારનું, રાજદ્વારી રચનાનું, યા ધર્મ સ્થાપનાનું બંધારણ કાચું અને પોકળજ કરવું જોઇએ, અને એથી ઉલટું જે પણ બાબદનો પાયો આ પુરાતન ધર્મવિદ્યાના અચળ સત્યો ઉપર નખાયો હોય તે બાબદનું બંધારણ, એક ખડક ઉપર ઉભા કરેલા મકાન સમાન મજબુત, જોરમંદ તથા લાંબી મુદત ટકનારૂ હોવુંજ જોઇએ.

આ ધર્મવિદ્યાને જુદી જુદી કોમો જુદા જુદા નામોથી ઓળખે છે. પ્રીસ્તીઓમાં તેને માટે 'ટીઓસોફી' શબ્દ વપરાયો છે, જરથોસ્તીઓના લખાણોમાં તેને 'ક્ષ્નુમ' (ખુદાને પિછાણવાની વિદ્યા) વગેરે ઓળખાવી છે, અને મુસલમાન ભાઇઓ તેને 'ઇલ્મે-ક્ષસાફા' કહે છે. આ વિદ્યા યા ઇલ્મ ઉપરજ બધા મોટા ધર્મો રચાયલા છે, અને તેજ કારણસર મોટા ધર્મોના મુળ સિદ્ધાંતો ધર્મ અભ્યાસીઓને એકમેકને

એવી હમેશ ઝહેન છતાં બ્રહ્મવિદ્યાના અભ્યાસના અધિકારી હોવાનો દાવો કરી શકતા નથી..

જેઓએ ભક્તિ, પવિત્રાઇ, તથા જાતિભોગ વડે અંતકરણને શુદ્ધ કર્યું છે, જેઓનાં હૃદયમાંથી દુનિયવી વાસનાઓની શક્તિ કમી થવા માંડી છે, અને અહંકારનો બહુરૂપી દૈત્ય મહાદેવનાં ચિદાગ્નિ કુંડમાં બળી જવા માંડયા છે, જેઓનાં જીગરને અહુરમજદનાં પુત્ર આતશે પોતાનાં પવિત્ર તેજથી સ્વચ્છ અને નિર્મળ કર્યું છે, કર્મ, જ્ઞાન, અભ્યાસ તથા ભક્તિની શક્તિથી જેઓને અંતરઆત્મા પ્રદિપ્ત થયો છે, તેઓ અને તેઓજ આ ઈલ્મે એલાહીના, આ ક્ષ્નુમના, આ બ્રહ્મવિદ્યાના સાચ્ચા અધિકારીઓ ગણાય છે, તેઓજ તેની ખરી ખુબીઓ તથા મોટું મહત્વ ખરેખર પિછાણી શકે છે.

પણ આવી [illegible]

દુનિયાના અનેક સાધુસંતોએ દરએક પંક્તિનાં લોકોને લાયક થાય એવાં સાધનો મારફતે, બ્રહ્મજ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતો જુદા જુદા આકારમાં બહાર પાડયાં છે, કે જેથી દરએક દાસને પુગેલો જીવ આ બ્રહ્મજ્ઞાનનાં તેજનો લાભ મેળવી પોતાની અંદર રહેલા ઇશ્વરી અંશ (દૈવિ, આત્મા, Spirit) ને પોતાની શક્તિ ધિમે ધિમે પ્રદર્શિત કરતો કરે.

આ જુદાં જુદાં સાધનોમાં કાવ્ય યા કવિતા એ એક અગત્યનું સાધન છે. કાવ્યની સુંદર શબ્દ રચનાથી તેના મોહક કાફીયાઓ, સ્વરો તથા તાલથી કાઇ પણ બાબદ રસીલી, મીઠી તથા સુંદર બની જાય છે. અને બધા મુલકોમાં કવિતાઓ, ગાયણો, ગઝલો, ભજનો, દોહરાઓ, છંદો મારફતે બ્રહ્મવિદ્યાનાં સિધ્ધાંતો તથા નીતિના સબકો, સુંદર દ્રષ્ટાંતો, મનોહર શબ્દ રચના તથા દીલ જીતી લેનારા અલંકારોની મદદ સાથ જગતને આપવામાં આવે છે. આપણા આ દેશમાં દોહરાઓ તથા પદો મારફતે બ્રહ્મવિદ્યા શિખાવનારાઓમાં કબીરજીનું નામ બહુ જાણીતું તેમજ માનીતું થઇ પડયુ છે. ગોહેરે ગોહર અને ગામે ગામ, વિદ્વાનો અને વક્તાઓ, સાધુઓ તેમજ સંસારીઓ, ફકીરો તથા ભીખારીઓ, કથા કહેનારાઓ કે ગાયણકારો, સબ કિનારે ક, સૌ કોઇના મુખમાંથી કબીરજીના દીલગીર દોહરાઓ બહાર પડી પોતાની ઉંડી અસર ઉપજાવતા રહ્યા છે. રગા જમાને સમય જ્યારે થીઓસોફીકલ સોસાઇટીની નહેં યા ચળવળની ચળવળ મહેનતથી બ્રહ્મવિદ્યા તરફ દરએક દેશમાં, દરેક કોમમાં, તથા બધા ધર્મ માનનારાઓમાં દિલસોજી ઉત્પન્ન થઇ છે, અને તેના અભ્યાસનો રીવાજ ચાલુ થયો છે, તેવે સમયે ઇલમ્ફુરી યા નીતિના મુખ્ય મર્મો ઉપજાવતા કાવ્ય રચનાનાં મન હરી લેનારા પદો તથા દોહરાઓ મારફતે પણ આ બધી વિદ્યાઓની વિદ્યાનો પ્રચાર થાય એ જરૂરનું એક પગલું લાયક તથા લાભકારક

ભાગ્યદ છે. એટલાંજ કારણસર એક પારસી બંધુ, ભાઇ બેહેરામજી પીરોજશા માદને ઘણોએક શ્રમ લઇ કબીરના દોહરાઓનો સંગ્રહ કરી, તેઓને લાયક રીતે ગોઠવી, એક સુંદર પુસ્તક મારફતે જાહેરમાં આણ્યા છે.

આ પુસ્તકનાં સાંકળ્યાં તરફ એક નજર ફેંકતાંજ તેમાં કેટલી અગત્યની બાબતો સમાઇ ગઈ છે, તથા દરએક કીસમનાં વાંચનારને રૂચે એવું કંઇ અને કંઇ શિક્ષણ તે મધેથી મળ્યા વિના રહેવાનું નથી, તે ઝટ માલમ પડી આવે છે. ખુદા, માયા, કાલ એવાં મથાળાં હેઠળ આવેલા દોહરામાં બ્રહ્મવિદ્યાનાં મુળ સિધ્ધાંતો કબીરજીના સુંદર શબ્દોમાં વાંચી દરએક જીજ્ઞાસુને જ્ઞાન સાથે આનંદ પ્રાપ્ત થશે એમાં જરાએ સંદેહ નથી. વળી *Mysticism* ના અભ્યાસીઓના જીગરો, જીવ તથા **શિવની** એકયતા વિષેના કાવ્યો વાંચી, તથા **પ્રેમ** અને બિરહા ઉપરના તેમનાં મધુર વચનો જાણી ખુશીના બહારમાં ખીલ્યા વિના રહેવાનાં નથી. મનવિદ્યાના અભ્યાસીને જેમ **મનની** બાબદ ઉપરના દોહરાઓ જ્ઞાન સાથે મોજ સંપાદન કરાવશે તેમ માણસના સુખ દુખ ઉપર મનન કરનારને કરણી તથા નસીબ ઉપરના કાવ્યો મનની શાંતિ સાથ શિક્ષણ પુરૂં પાડશે, અને દરએક સુજ્ઞ વાચનારને **સ્મરણ, સત સંગ, સખાવત, ધિરજ, સંતોષ, વિશ્વાસ, શ્રમ,** પ્રેમ, આત્મભોગ વગેરે નીતિના સદગુણો વિષેની સુંદર સતરો તેમજ અજ્ઞાન, હિંસા, અહંકાર કપટ, નિંદા વિગેરે દુર્ગુણોની વિરૂધ્ધના સુભાષિત દાખલાઓ, અખંડ લાભ કર્યા વિના રહેવાના નથી. આ ઉપરાંત દરએક સજ્જન ગુરુ તથા સતસંગ, પતિવ્રત તથા સંન્યાસ વિગેરેના કબીરજીના લખાણોનો બોધ તથા જ્ઞાન પામી આનંદમય તેમજ ભક્તિ યુક્ત થશે એ વાત પણ નિશ્ચયજ છે

ટુંકમાં આ પુસ્તકમાં સમાયેલી બાબતો કર્મ જ્ઞાન તથા ભક્તિના માર્ગોમાંના કોઇપણ માર્ગ ઉપર ચાલનારાને જોઇતો ખોરાક પુરો પાડશે. વિદ્યાના પુંજારીને વિદ્યા આપશે, નીતિના ભક્તને નીતિના સબોધ દેશે, સુખમાં સમાધાન સ્થાપવાને અને નમ્રતા ગ્રહણ કરવાને તેમજ દુઃખમાં ધીરજ ધરવાને અને મનને શાંત રાખવાને કીમતી મદદ કરશે, અને દરેક રીતે હર કોઈ મનુષ્યને લાભ તથા બોધ દેવા ઉપરાંત આનંદ પમાડશે આમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ કરેલી ગણાશે નહીં. કબીરજી એક અરીહંતના માર્ગમાં આગળ વધેલા જીવ હતા, એક સાચા ભક્ત હતા, એક ખરા યોગી તથા સાલેક હતા, અને તેમના વચનોએ હિંદુસ્થાનના ઘણા વિભાગોમાં હજારો માણસોને શાંતિ તથા રાહત આપી છે અને હવે પછી પણ આપશે. એમનાં આવાં ઉપયોગી વચનો જળવાઇ રહે અને તેને કોઈક લાયક રીતે ગોઠવવામાં આવે એ ખરેખર ઇચ્છવા જોગ છે. અને આ ઇચ્છા ભાઇ માદનનાં પુસ્તકે પાર પાડી છે એ ખુશીની વાત છે.

શ્રી શંકરાચાર્યે એક પ્રખ્યાત શ્લોકમાં બ્રહ્મવિદ્યાનાં મુળ તત્વોને નીચે પ્રમાણે જાહેર કર્યાં છે :—

શ્લોકાર્ધેન પ્રવક્ષ્યામિ યદુક્ત ગ્રંથ કોટિભી:
બ્રહ્મસત્ય જગન્મિથ્યા જીવો બ્રહ્મેવ નાપર:

“જે બાબતોને કરોડો ગ્રંથોમાં વીસ્તારવામાં આવી છે તે હું અરધા શ્લોકમાં દર્શાવીશ. બ્રહ્મ અથવા ખુદા સત્ય, અચલ છે, જગત્ અસત્ય, સદા બદલાતું છે, જીવ તથા ખુદા જુદા નથી, પણ એકજ છે.”

એજ પ્રખ્યાત ફિલસુફ માણસને માટે સર્વથી ઉત્તમ કાર્ય

શું છે તેનો બધાં શાસ્ત્રોમાંથી નિચે પ્રમાણે સાર નિચલો શ્લોકમાં કાઢ્યો છે:—

આલોડ્ય સર્વ શાસ્ત્રાની વિચાર્ય ચ પુન: પુન।
ઇદમે એકમ સુનીષ્પન્નમ, ધ્યેયો નારાયણસ સદા॥

"બધાં શાસ્ત્રો ઉપર વિચાર કર્યાં પછી તથા તેઓ ઉપર વારંવાર મનન કરવે, આ સિધ્ધાંત સાબેત થાય છે, કે ખુદાનું સદા ધ્યાન કર્યાં કરો."

આ અગત્યનાં સિદ્ધાંતોને તથા તેને માણુસની જીંદગીમાં કેમ લાગુ પાડી શકાય તેને કબીરજીએ એમની રસીલી ભાષામાં બહુ અચ્છી રીતે વિસ્તાર્યાં છે, અને આ કબીરવાણીનું પુસ્તક જેઓ કોઇ જ્યારે પણ ઉઘાડશે ત્યારે તેમાંથી તેને કંઇ અને કંઇ ઉમદા વિચાર; મીઠાં મધુર માયાળુ વચનોમાં બાહેર પાડેલા મલશે અને તેને આનંદ, શાંતી તથા સુખ પમાડયા વીના રહેશે નહી. ફુરસદનો વખત ગાળવાને આ પુસ્તક એક ઉપયોગી સાધન પુરું પાડશે. ગાયનકારોને જોઇતા દોહરાઓનો એક સારો સંગ્રહ આ પુસ્તક રજુ કરશે, અને મોજ સાથે નીતિ તથા ખુશાલી સાથે જ્ઞાન હરએક વાંચનારને સદા પુરું પાડશે.

જેહાંગીર જમશેદજી વીમાદલાલ.

નાં સમાગમમાં આવવું થયું, અને મેં ત્યાં જે જોયું તે ઉપરથી મને શેખ સાદીની ઉપમા ત્યારે યાદ આવી અને મને લાગ્યું કે મારી જીંદગીનાં આગલાં વરસો ખરેખર અજ્ઞાનપણામાં ગયાં હતાં.

આ કાંઈ થીઓસોફીના ગુણો ગાવાનો પ્રસંગ નથી, તેમજ મારી તેવી મતલબ પણ નથી, કારણ કે થીઓસોફીની ખુબીઓનું વર્ણન કરતાં પાનાંનાં પાનાં ભરાય તોય માત્ર લાગે એમ નથી, અને તેને ઇન્સાફ આપવાને મારા જેવા નાના મનુષ્યની શક્તિ છેજ નહિ.

વગર જાણ્યાસે, વગર સમજે, અજ્ઞાનપણામાં અથવા કોઈના કહેવાથી તાસુબીપણે કેટલાએક થીઓસોફીને ગમે એટલી હિણવામાં, વખોડવામાં યા વગોવવામાં આવતી હોય, પણ તેનાં સંબંધમાં એટલું તો નક્કીજ છે, કે જેઓ થીઓસોફીનાં સાહિત્યનો ખુલ્લા મનથી, વગર તાસુબીએ અભ્યાસ કરે છે, તેઓને તેમાંથી કાંઈક અજબ જ્ઞાનનો ભંડાર હાથ આવવા લાગે છે, અને તેથી તેઓને જીંદગીની નેમ, માણસ "ક્યાંથી આવ્યો" "ક્યાં જવાનો" અને તે માટે કરવા જોઇતા ઉપાયો વિષે કાંઇક સંતોષકારક જ્ઞાન થાય છે, અને ત્યારેજ તે પોતાની ખામીઓ જોતો થાય છે, અને પોતાને જે કાંઇ ખરેખર કરવું છે તેનો ભાસ આવે છે, અને એમ થવાથી તે માણસ દુનિયાને અથવા પોતાની આગળ પસાર થતી જીંદગીને કાંઇક જુદીજ રીતે જોતો થાય છે.

વાહરે થીઓસોફી! દુનિયાનાં કુળ ધર્મોની માતા થીઓસોફી! તારા પ્રતાપે કાંઇક હજારો માણસો રાહે પડી ગયાં છે, ને લાખોના જીગરને તું રાહત આપી રહી છે.

આ ભલી સોસાયટીના સબંધમાં આવવાથી કરીનેજ આ પુસ્તકમાં સમાયલા પદોની કાંઇક સમજ મેળવવાને હું શક્તિવાન થયો છું,

આ તેમની માંગણીને પુરી વળવાને, એ પદો છપાવી બાહર પાડવાં કે કેમ તેનાં વિચારમાં હું હતો તેવામાં "જામે જમશેદ" માં આ જાતની નસિહતરૂપી લીટીઓ તે પત્રનાં લખાણોને મથાળે છાપવાની ચાલુ થયલી ગોઠવણનો લાભ લેવા વિષે, મારૂં ધ્યાન એક મિત્ર ખેંચ્યું; અને 'જામે' ના અધિપતિ આગળ તે વિચાર રજુ કરતાં તે તેમને ખુશીથી ઉપાડી લઇ મને પોતાનો ઉપકારી કીધો, અને પરિણામમાં આ પુસ્તક વાંચક વર્ગની સેવામાં રજુ કરવાની મને જોગવાઇ મળી છે, જે માટે હું પોતાને ખરેજ ભાગ્યશાળી ગણું છું, કારણકે કબીરજી કહે છે કે,

જોબન જોબન રાજમદ, અવિચલ રહા ન કોય;
જો દિન જાય સતસંગમેં, જીવનકા ફલ સોય.

"માણસની જીંદગી, જવાની અને મોટાઇ એ સઘળાં હંમેશાં ટકનારા નથી પણ તેનો જે દીવસ સતસંગમાં જાય યાને દુન્યવી ચીજોની પેલી મેરના વિચારો—એટલે કે ખુદાઇ જ્ઞાન અને વાતોમાં પસાર થાય—તે દીવસજ માણસનો ખરો જીવેલો પ્રમાણ છે—કારણ કે તે હંમેશાં ટકનારી છે—"

તેમ, આ પુસ્તકનું કામ હાર પાડવા પાછળ, મારો જે વખત ગયો છે તે મારે મનસે મારી જીંદગીની શુભ પળો છે, પરંતુ કયાં મારી અદના શક્તિ ? અને કયાં આ મહાત્માની કબીરજીનું જ્ઞાન ?

તેમજ આ (કબીરજીની) ભાષા ગુજરાતીથી કાંઇક દરજ્જે જુદી છે, જેને વ્રીજ ભાષા કહે છે, તેનો કાંઇ મારો ખાસ અભ્યાસ ન હતો. વળી આ પ્રકારની મારી પહેલીજ કોશિશ હોવાથી, એમાં ઘણીઓ ખામીઓ જોવામાં આવે એ બનવા જોગ છે. જે માટે વાંચનાર વર્ગ પાસે કબીરજીનાં બોલોમાં માંગી લઇશ કે,

વળી મહાત્મા કબીરજીની જીંદગીનો હેવાલ ચોપડીને છેડે આપેલો તથા કબીરજીનું બીજક જે ગુજરાતમાં આવ્યું છે તે, માટે આવા પ્રસિદ્ધ કરી સાહેબ Rev. G. Westcott ની ચોપડીને આભારી છું.

સઘળાનું મુળ ખુદામાં છે, અને ખુદાથી બીજું વધુ કંઈએ નથી કે માટે કબીરજી બહુજ આતરીપૂર્વક કહે છે, ને તેથી હર ઘડીએ, હરેક કામમાં આપણને ખુદાજ યાદ દેવાડે છે. અને તેથી તેઓ કહે છે કે,

રામ જપો અનુરાગથી, સબ દુઃખ ડારી દેય;
વિશ્વાસી તો હરિ મિલે, લોહા કંચન હોય.

જે કામ ખુદાની જાત પુરતાં ધ્યાનથી કરે, તેનાં સઘળાં દુઃખો દુર થઈ જાયગી, અને ખુદાપર પુરૂં વિશ્વાસ રાખી તેને મેળવવાની ઉમેદ જે કોઈ કરશે તેને ખુદા મળશે, કારણકે કબીરજી કહે છે કે,

સબકી રસાયન મેં કરી, હરિસા ઓર ન કોય;
રતી એક ઘટમેં સંચરે, સબ તન કંચન હોય.

મેં બધું ચિમિયું કરી જોયું, તો ઈશ્વર અને ખુદાથી વધુ ખરસ કંઈ છે એવું જણાયું નહિ. તેની (ખુદાની) એક રતિ પણ જેનાં દેહમાં પેસી જશે તેનું શરિર સોના પેરે થઈ જશે વાને ખરૂં સોનું તેને હાથ આવી જશે.

મારે આ ઠીકાણે ખાસ કહેવું છું અંતઃકરણપૂર્વક કે ખુદા મુબારીક કે સ્ત્રીપુરૂષોના પ્રતાપે વાચનારાઓને કાંઈક નવું જાણવાનું મળે, અને પોતાની બુદ્ધિવડી કરવે અજમાવવા સારૂ, જે કાંઈ ખરૂં કાર્ય સમજાય છે તે જોવા થઈ, પોતાની સરજનના મહાન હેતુ માટે પરિશ્રમ ઉઠાવતા રહે, અને બેહસ્તના પરમઆનંદની મોજ મેળવવાને અધિક અધિકારી ભાગ્યશાળી થાય, તથાસ્તુ.

પેટલાદ તારીખ } બહેરામજી પીરોજશાહ મારૂન.
સને ૧૯૦૫. }

સાનંદાશ્ચર્ય પમાડે છે, તેમ અજ્ઞાનમાં અજ્ઞાન માણસોને પણ ઉંચ સ્વચ્છ ભક્તિરસથી મસ્ત મગ્ન કરી બે ઘડી જાણે નચાવે છે. મહાત્મા કબીરજીની અલૌકીક શક્તિ તથા અમર વાણી પ્રત્યે કદી બે મત નથી, કોઇ પણ તેનો ઇન્કાર કરતું નથી.

કબીર કાવ્યને ખરેખર જેમ છે અને કબીરજીની અદ્ભુત કૃતિને ખરેજ ઇનસાફ આપે એવું જો કોઇપણ ગુજરાતી પુસ્તક બાહેર પડયું હોય તો તે "કબીર વાણી" નામનું અને **મી૦ બેરામજી પીરોજશાહ મદન** રચીત પુસ્તકજ છે, જે છપાવી પ્રગટ કરવાનું સાહસ આપણા જાણીતા બુકસેલરો તથા પબ્લીશરો **મેસર્સ જેહાંગીર બી. કરાણીના** છોકરાઓએ ઉંચા ફતેહ સાથ પાર પાડયું છે. ફતેહ એટલા માટે કે એ પુસ્તક ઝટ ખપી જવાથી બીજી અને પછી ત્રીજી આવૃત્તી બાહેર પાડવાને તેઓ ભાગ્યશાળી થયા છે. "કબીર વાણી" પુસ્તકની આ કદર કરવાનેજ ખાસ જેમ ખુદ કબીરસાહેબના કાવ્યની લોકપ્રિયતા સાબીત કરે છે તેમ તેના રચનારની ક્રમ રચના-શક્તિ તથા પ્રગટ કરનારાઓની પુસ્તકને બેશ બુકાન [illegible] અપ [illegible] વાની ઉંચી કલા-શક્તિની પણ સાબેતી આપે છે.

આ પુસ્તક [illegible] હાથ ધરી માત્ર [illegible] અહીં તહીં જ્યાંપાઠ ફરી [illegible] મજબુત [illegible], [illegible] તથા "ગેટ અપ" [illegible] રહેશે [illegible], અને [illegible] તેની અગત્ય સહિત [illegible] ના ઉંડા [illegible] માહિતી [illegible] વાંચકોને આનંદ [illegible].

[illegible]

અભ્યાસ છે કે જે તેમને સ્વભાવીક રીતે કબીરજીની વાણી તરફ ધસડી લઇ ગયો છે તથા કબીરજીના એક આશકની હાલતમાં લાવી મુકયો છે. તેઓ પરેસ છે, કરેસ છે, અને વળી ફરેસ પણ છે, કારણ તેઓ વેલાયતથી પણ આગળ વધી ઠેઠ અમેરીકા સુધી જઇ આવ્યા છે, અને એ મહાન મુસાફરીના પ્રતાપે "કીમીકલ કલચર" "નેચર કયોર" વીગેરે નવિન સાયન્સોમાં પ્રવિણતા મેળવી તે સંબંધી તરેહવાર ચોપડી ચોપાન્યાં રચી પ્રગટ કરવા ઉપરાંત તેને લગતાં "હોમ" "સ્ટોર્સ" ઓજીસો વગેરે ખાતાઓ સ્થાપી તેની માલેકી માન તથા ફતેહમંદી સાથે ચલાવે છે, અને તેના પ્રતાપે તેમણે આપણ દેશીઓ માટે તનદુરસ્તીનો એક તદ્દન નવીન દરવાજો ખુલ્લો કરી આપ્યો છે.

[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

મંગળાચરણ—(નમસ્કાર)

(૧)

[illegible]

[illegible]

(૨)

[illegible]

[illegible]

(૩)

[illegible]

[illegible]

(૪)

પુરૂષ રૂપી સદ્ગુરૂ હય, સદ્ગુરૂ રૂપી સંત;
ઇનકે પદ વંદન કિયે, આવે ભવકો અંત.

ખુદાની મુલાકાત કરાવનાર ગુરૂ, ખુદા પોતેજ છે. ફરક માત્ર એટલોજ, કે તે પોતાની નિરાકાર સ્થિતિ છોડીને આપણને માટે દેહમાં આવેલો હોય છે. એવો ખુદાની મુલાકાત કરાવનાર ગુરૂ, સાધુઓનાં વર્ગમાંજ મળી આવે છે; માણસના બીજા બધા વર્ગોમાં તે હોતો નથી. માટે સાધુઓ જ્યાં જ્યાં ને જ્યારે નજરે પડે, ત્યાં ત્યાં ને ત્યારે ત્યારે આપણે તેઓને નમસ્કાર કરશું; કારણ તેઓ વડેજ પુનર્જન્મનાં આપણાં દુઃખોનો અંત આવે છે.

ખુદા વિષે.

(૧)

ધરતીકા કાગજ કરૂં, કલમ કરૂં વનરાય;
સાત સમુદ્રકી શાહિ કરૂં, હરિ ગુન લિખા ન જાય

આખા પૃથ્વિના ગોળાનું મોટું કાગળ બનાવું, સઘળા જંગલોનાં લાકડાંની કલમ બનાવું, અને સાત દરિયાના પાણીને શાહી કરી નાખું. તો પણ, હરિ (ખુદા) ના ગુણો લખી શકાય નહિ. અર્થાત જે આવું છે તેની મહત્વતા, ખુદા જે શું છે, તેનું બયાન થઇ શકે કેમ !

(૨)

ભારી કહું તો મૈં ડરૂં, હલકા કહું તો જીઠ,
મૈં કયા જાનું રામકો, નૈનાં કબુહ ના દીઠ.

ખુદા ભારી છે એમ કહેતાં હું બીહું છું—જો હલકો છે કરી કહું તો તે મશ્કરી કરવા જેવું યાને જુઠું કહ્યા બરાબર છે—કબીરજી કહે છે કે હું શું જાણું કે ખુદા કેવો છે, કારણ મારી આ પાકી આંખોએ તેને કદી જોયો નથી. અર્થાત્, ખુદા આ આંખોએ દેખાતો નથી, પણ તેને અંતઃકરણમાંજ ઓળખવાનો છે.

(૩)

ઐસા કોઇ ના મિલા, ઘટમે અલખ લખાય;
બિન બત્તિ બિન, તેલ બિન, જલતી જોત દિખાય.

એવો કોઇ મને મળ્યો નથી કે જે, અલખ યાને બાહેરથી નહિ પિછાણી શકાય તેવો જે ખુદા છે તેની આ શરીરમાંજ પિછાણ કરાવી આપે, અને જે જોત, તેલ ને કાકડા વગર હમેશાં જળતી છે તે દેખાડે.

(૪)

દેખા હય સો કિસે કહું, કહે કોન પતિયાય;
હરિ જૈસાકા તૈસા હય, હરખ હરખ ગુન ગાય.

મેં ખુદાને જોયો છે તે કોણને કહું? અને જો કહું તો તે કોણ માનશે?—ખુદા તો એકનો એકજ યાને સદા એક સમાન હાલતમાં છે; માટે હું તો તેનાં હરખે હરખે ગુણ ગાઉં છું, યાને તેની યાદમાં ચકચુર છું.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ખુદા કાં નથી મળતો?

(૨૪)

પરદેશા ખોજન ગયા, ઘર ફિરાયી આપ્યું:
કાચ મનિકા પરખ્યું, ક્યું આવે પરિછાંત?

[illegible] શોધ કરવાને [illegible] દિશા કેમ [illegible] મજ્બુર [illegible]

(૨૫)

[illegible]

[illegible] દૂર આક [illegible] ખુદા [illegible] પકડે [illegible]

(૨૬)

[illegible]

તું તારા હૈયામાં જઇને જો; જ્યારે તું તેને હૈયામાં જઇને જોશે, ત્યારે તે તને અંદર પણ દેખાશે ને બાહેર પણ સર્વ ઠેકાણે દેખાશે, એવો તે છે, જેની હસ્તીનો ભેદ બાહેરથી નહિ જાણી શકાય કે નહિ સમજી શકાય તેવો છે.

વિષયવાસના જાય તો ખુદા દેખાય.

(૨૧)

બિષય પ્યારી પ્રીતડી, તબ હરિ અંતર નાહિં;
જબ હરિ અંતરમે બસે, બિષયસે પ્રીત નાહિં.

જ્યાં સુધી ઇંદ્રિયોનાં વિષયો ઉપર પ્રીતિ થયા કરે, યાને જ્યાં સુધી ઇંદ્રિયોનાં ભોગ ભોગવવાનું મન થયા કરે, ત્યાંસુધી અંતઃકરણમાં ખુદાનો વાસો નથી એમ જાણવું—પણ જ્યારે ખુદા હૈયામાં વસ્તો થાય—યાને ખુદા તરફજ મન લાગ્યા કરે, ત્યારે વિષયવાસના નથી યાને દુનિયાઇ ચિજો ઉપરથી ભાવના જતી રહીછે એમ નક્કી જાણવું, અને ત્યારેજ ખુદા દેખાય.

(૨૨)

સહિત બિમારી કામીયા, ઇંદ્રિ કેરે સ્વાદ;
જન્મ ગમાયા બાધમે, હિરા ખોયા હાથ.

જેઓ ઇંદ્રિયોના દરેક સ્વાદની મોજ મજહમાં રહીને નિરંતર ખાવા પીવા, વિગેરે દુનિયાઇ વિચારોમાંજ મચ્યા રહે છે, તેઓની

પવિત્ર મનને ઘેર બેઠાં ખુદા મળે છે.

(૨૫)

ચેતન ચોકી બેઠ કર, મનમેં રાખો ધીર,
નિર્ભય હોકે નિઃશંક ભજ, કેવળ કહે કબીર.

તારા મનના [illegible] ઉપર [illegible] બેસાડ [illegible] અને પછી જરાએ ભય યા શક [illegible] વિના તું [illegible] ખુદા [illegible] મનમાં ભજ્યા કર. અર્થાત્, તારા મનમાં [illegible] આવવા ન દે, અને [illegible] મારી એવું નિશ્ચય ધારી મનમાં [illegible] કર અને ખુદાની [illegible] કાર્ય [illegible]

(૨૬)

લેહ લાગી નિર્ભય ભયા, ભરમ ગયા સબ દુર;
બનમેં બનમેં કહા ઢુંડે, રામ યહાં ભરપુર.

ત્યારે [illegible] મનને ખુદાની [illegible] સમાસણમાં (ચિત્તમાં) [illegible] ઈંદ્રિયોથી [illegible] સર્વ [illegible] જગાએ [illegible]

(૨૭)

સબહિ ભુમિ બનારસી, સબ નિર ગંગા તોય.
ગ્નાની આતમરામ હય, જો નિર્મળ ઘટ હોય

જો [illegible] ગંગા નદીમાં નહાવાની [illegible] સાફ [illegible] મનુ-

ખુદાનેજ જોઇ શકે, અને ખુદા સર્વવ્યાપક હોવાથી તે જીવ પણ સર્વવ્યાપક થઇ જાય, ત્યારે તે માણસ અમુક જગ્યાએજ રહેલો છે, એમ કદી કહેવાય નહિ.

(૩૦)

હરિજન હરિ તો એક હય, જો આપા મિટ જાય;
જા ઘરમેં આપા બસે, તો સાહેબ કહાં સમાય?

ખુદાની યાદ કરતાં કરતાં, ધ્યાન ખુદામાં એવું લાગી જાય, કે ઇંદ્રિયોના વિષયોના વિચારો તો શું, પણ "હું ફલાણો માણસ છું" એવી પોતાની યાદ પણ મનમાંથી જતી રહે, ત્યારે ખુદાને યાદ કરનાર અને ખુદા એકજ થઇ જાય—[illegible] પોતાની યાદ "હુંપણું" યાને "હું છું" [illegible] મનમાં વાસ કરે, ત્યારે તેમાં ખુદા ક્યાંથી રહી શકે, યાને ખુદા કેમ [illegible]?

(૩૧)

તુ તું કરતા તું ભયા, તુ માંહે મન સમાય;
તુ માંહી મન મિલ રહા, અબ મન અનત ન જાય.

[illegible] કરતા યાને "ખુદા [illegible] લાગે, કે [illegible] થઇ જાય—અને મન [illegible] થયું, કે [illegible] સુધી [illegible] તેને [illegible] નહિ

(૩૫)

કબીર, કુત્તા રામકા, મોતી નામ ધરાય;
ગલે બિચ ડોરી પ્રેમકી, જીત ખેંચે તિત જાય.

કબીર કહે છે કે, હું તો રામનો કુતરો (નોકર) છું. મારું નામ મોતી રાખ્યું છે, મારા ગળામાં ખુદાના પ્રેમની દોરી નાખી છે, જેથી ખુદા જ્યાં મને ખેંચે ત્યાં હું જાઉં છું; અર્થાત્, મેં મારું દિલ ખુદાને અર્પણ કર્યું છે અને મારી મરજી પ્રમાણે નહિ, પણ ખુદાની મરજી પ્રમાણે રહું છું અને કાર્યો કરું છું.

(૩૬)

દાસ કહાવન કઠન હય, મૈં દાસનકા દાસ;
અબ તો એસા હો રહું, કે પાંઉ તલેકી ઘાસ.

પોતાને દાસ કહેવડાવવું એટલે ખુદાનો બંદો થવું એ ઘણું મુશ્કેલ છે; હું તો તેના બંદાઓનો પણ નોકર છું, અને હવેથી એવો થઈને રહું, કે તેઓના પગ હેઠળનું ઘાસ બની જાઉં.

ખરી ખુશાલી ખુદામાં જ છે.

લાગેલી છે, તેને નિરાકારને પહોંચવાનું, તારા મનમાં છુપું રાખેલ
સાધન શિખવજે.

(૪૯)

હદમે રહે સો માનવિ, બેહદ રહે સો સાધ;
હદ બેહદ દોનો તજે, તાકા મતા અગાધ.

સાધારણ માણસને આકારવાળી ચિજોનુંજ ભાન હોય છે અં
સાધુને આકાર વગરની અપરંપાર ખાલી જગ્યાનું ભાન હોય છે.
પણ જે કોઈ એ અપરંપાર ખાલી જગ્યાનું ભાન પણ નહિ રાખે
તેનો તો મહિમા અપરંપારજ જાણવો, એટલે કે હદ અને
બેહદની પાર ગયલાનો તો કોઇ પારજ પામી શકે નાહ.

(૫૦)

હદ છાંડી બેહદ ગયા, અવર કિયા વિશ્રામ;
કબીરા જાસુ મિલ રહા, સો કહીયે નિજ ઠામ.

હદવાળી, આકારવાળી જેહાંન છોડીને હદ વગરની, આકાર
વગરની ખાલી જગ્યામાં જવું, અને એ પ્રમાણે રહેવા વસવાની
બીજી જગ્યા કરી લેવી, અને ત્યાં જે સાહેબ રહે છે, તેની સાથે
હું (કબીર) જેમ મળી ગયો છું, તેમ સાથે મળી જઇને રહેવું,
એ તો દરેકનું પોતાનુંજ કાર્ય છે, એટલે કે તે પોતાથીજ અનુ-
ભવાય છે, બીજો કોઇ તે દેખાડી યા કહી શકે નહિ.

(૫૧)

કબીર, ચલા જાય થા, પુછ લિયા એક નામ;
ચલત ચલતા તહાં ગયા, ગામ નામ નહીં ઠામ.

હું ખુદાની રાહમાં ચાલ્યો જતો હતો; ચાલતાં ચાલતાં મે
એક જણ પાસેથી ખુદાનું નામ પુછી લીધું. પછી તે નામ જપતો

મૂળ (ખુદા), જેનું રૂપ, રંગ કે આકાર જેવું નથી તેમાંથી જીવનું પ્રગટ થવું હોય છે.

(૫૪)

હમ વાસી વહાં દેશકે, જહાં માજ રહા અખંડ;
અનહદ બાજા બાજયા, અવિચલ મૌન અખંડ.

જીવ લાંબો રહેવાની છે, કે જ્યાં "શબ્દ બ્રહ્મ" વાને સૃષ્ટિના જાહેર થવાની પહેલાં [illegible] હાલત, જેને હિંદુ શાસ્ત્રમાં "શબ્દ બ્રહ્મ," અને [illegible] "અકુનવર" કહેલ છે, [illegible] વાજ્યા કરે [illegible] સુધી આપ્યા) [illegible])

(૫૫)

આયા અકડિ [illegible] ઉતરા અકડિ [illegible]
[illegible]

[illegible], અને [illegible] ઉપર [illegible] વિપુરા [illegible]

(૫૬)

હમ વાસી વહાં [illegible] જહાં [illegible]
શબ્દ મિલાવા [illegible]

[illegible] કે [illegible]

[illegible] કરવી [illegible]. [illegible] કરવી [illegible] છે. [illegible] નથી, [illegible] નહીં, તેથી [illegible] [illegible]

[illegible]

(૬૯)

આજ કાલ દીન પંચમે, જંગલ હોગી બાસ;
ઉપર લોકડી ફિરેંગે, ઢોર ચરેંગે ઘાસ.

આજે, નહિ તો પાંચ દિવસ પછી પણ તું જંગલનો રહેવાસી થવાનો, ને તારૂં શરીર જ્યાં ગપ્પ્યુ હશે તે જગા ઉપરથી લોકો ફર ફર કરશે, અને ઢોરો ચારો ચરશે.

(૭૦)

રામ નામ જાન્યો નહીં, કીયા ન હરીસેં હેત;
તાસે જનુની ભારે મુઇ, પથ્થર પડયા પેત.

પ્રભુનું નામ [illegible] નહિ, ને [illegible] સાથે લાડ દિલ લગાડયુ નહિ, તો તેની માતને પેટે પથ્થરજ [illegible], અને તે બિચારીએ [illegible] કરેલ.

(૭૧)

હરીકી ભક્તી બીનાં, ધિક [illegible] [illegible].
ધુંઆ કેરા [illegible], જાત ન [illegible] વાર

[illegible] છે; એ [illegible].

---

(૭૫)

મનુષ્ય જનમ સો દુર્લભ હય, નહિ વારમ વાર;
તરવર તે ફલ ગિર પરે, બહાર ને લાગે ડાર.

જેમ ઝાડ પરથી એક ફળ નિચે તુટી પડયું તે ફરીથી ડાખલી વળગી શકતું નથી, તેમજ માણસનો અવતાર પણ મેળવવાનો એટ મુશ્કેલ છે કે તે ફરી ફરીથી મળતો નથી.

(૭૬)

કાહે સોવે નિંદભર, જાગી જપ મોરાર;
એક દિન ઐસો સોવેંગો, લાંબે પાંઉ પસાર.

એવો દુર્લભ ભાગ્યવંત માણસનો અવતાર મળ્યા પછી તું ઘર ઘણા કલાકો શાનો ઉંઘાય છે ! તું જગાય એટલું જાગ, ને જાગતે રહીને ખુદાની જપ બને એટલી કર; હમણાં સુવાની શું જરૂર છે એક દીવસ સુવાનો તો આવવાનો છેજ ત્યારે લાંબા પગ કરી સુખજ રહેજેની ?

(૭૭)

કબીર! કેવલ નામકે, જબ લગ દિવે બાત;
તેલ ઘટા બાતી બુઝી, તબ સોવે દિન રાત.

હું કબીર કહેવાઉં છું, તે જ્યાંસુધી આ દીવો બળતો રહેશે છે ત્યાંસુધીજ, એક વાર તે દીવા માંહેનું તેલ ઘટયુ ને બતી બુઝાઈ ગઈ ત્યારે તો પછી રાત ને દિવસ સુઇ રહેવાનુ છેજ.

[illegible]

ઘડી ઘડી ઝર ઘુરયાર કહે, કુડી લોક નિવાસ;
તો ઝુંડે સમજના નહિ રેવાળી પણ શણગાર.
[illegible] છે, આજું અનુ ગતરી મુ.
[illegible]

[illegible]

[illegible] નીચા ચઢી ન આવે
[illegible]

માયાનું રૂપ કેવું છે?

(૬૩)

માયા માથે શિંગડાં, લાંબા નવ નવ હાથ;
આગે મારે શિંગડાં, પિછે મારે લાત.

માયાને માથે નવ નવ હાથ જેટલાં લાંબાં શિંગડાં છે; તેની સામે ગયા તો શિંગડાં મારે, ને પછવાડે લાગ્યા તો લાત ઝાડે, એમ બન્ને તરફથી માણસને તે મારે છે.

(૬૪)

માયા તરવર ત્રિવિધકી, શોક દુઃખ સંતાપ;
શિતળતા સ્વપને નહિ, ફળ ફીકો તન તાપ.

માયા, ત્રણ ડાળીનું ઝાડ છે, જેમાં દલગીરી, દુઃખ અને બળાપો એ ત્રણ અવગુણો ભરેલા છે; તે ઝાડથી માણસને સ્વપનામાં પણ થાને કદીએ શાંતી મળતી નથી, તેનાં ફળ સ્વાદ વગરના છે ને શરીરને દુઃખજ ઉત્પન્ન કરે છે.

(૬૫)

કબીર ! માયા મોહિની, માંગી મિલે ન હાથ;
મન ઉતાર જુઠી કરે, તબ લગ ડોલે સાથ.

ઓ કબીર! આ માયા ખરેખર મોહ પમાડનારી અને લલચાવનારી છે, તેને માગવાથી અને શોધવા જતાં તે હાથ આવતી નથી; મન દુનિયામાંથી ઉતરી જાય ને દુનિયા જુઠી જુદી દેખાય, ત્યારે માયા તેની સાથેની સાથેજ રહે છે, તે કદી માણસને છોડતી નથી

માતાનું રૂપ કેવું છે?

(૧૧)

માતા મારી ચિંતવી, [illegible]
[illegible] ચિંતવી, [illegible]

[illegible]

(૧૨)

[illegible]

(૧૩)

[illegible]

(૧૦૫)

જે માયા સંતો તજી, મુઢ તાહિ લલચાય;
નર ખાય કર ડારે તો, સ્વાંન સ્વાદ લે ખાય;

જે માયાને સાધુ પુરૂષોએ છોડી દીધી તેને, મુર્ખ માણસો લલચાઇને પકડે છે; જેમ માણસ ખાઇ રહ્યા પછી બાકી રહેલું એંઠું બાહેર રસ્તામાં ફેંકી દે, તેને કુતરાઓ સ્વાદથી ઉપાડી લે છે, તેમ સાધુ પુરૂષોએ છોડી દીધેલી (વિષયોની) ચિજોને, મુરખ લોકો ખુશીથી ઉંચકી લે છે.

માયાના બે મુખ્ય પ્રકાર.

(૧૦૬)

માયા હય દો પ્રકારકી, જો કોઇ જાને ખાય;
એક મિલાવે રામકો, એક નર્ક લે જાય.

માયાના બે પ્રકાર છે, અને [illegible] કોઇ સમજે, તો માયાને ખાઇ શકે; એક પ્રકાર યાને માયાનો જે ઉંચ પ્રકાર છે તે માણસને ખુદાની મુલાકાત કરાવે છે, અને બીજો (નિચેનો) પ્રકાર તેને નર્કમાં લઇ જાય છે યાને દુઃખમાં નાખે છે.

(૧૦૭)

ઉંચે ડાલી પ્રેમકી, હરિજન બેઠા ખાય;
નિચે બેઠી વાઘની, ગીરે પડે સો ખાય.

પ્રેમની ડાળી [illegible] ઉંચે [illegible] હરિજન [illegible] મેવાને ખાઇ શકે છે, જ્યારે નિચે બેઠેલી વાઘણ, જે ડાળ ઉપરથી પડે છે તેટલું જ ખાઇ

(નીચલા પ્રકારની)

માયામાં પડેલા જીવની કહાની.

(૧૧૧)

માયા દીપક નર પતંગ, ભ્રમી ભ્રમી પડંત;
કહે કબીર ગુરૂ જ્ઞાનસે, એકાદા ઉબરંત.

માયા, યાને ઇંદ્રિયોને ગમતી ચિજો, તે દીવો છે, ને તેઓની ઉપર ઝીપલાં મ ન્યા કરનો માણસ તે પતંગિયું છે. ઇંદ્રિયોનાં વિષયો વડે સુખ પામવાના વહેમથી ઉપજતાં શરીર સંસારનાં દુઃખોમાં, માણસ જાત હંમેશા ડુબેલી હોય છે, અને તેઓમાંનાં ઘણાએકના જીવ પણ નાશ પામી જવાના ભયમાં પડેલા હોય છે. એ દુઃખમાંથી ને ભયમાંથી જ્યારે માણસને સદગુરૂની મુલાકાત થાય છે ને ગુરૂએ આપેલા જ્ઞાનથી કોઇ એકાદને ખુદાની મુલાકાત થાયછે ત્યારેજ તે બચવા પામે છે.

અર્થાત—પતંગિયાને એવો વહેમ લાગેલો હોય છે કે હું દીવાને જઇને મળું તોજ મને સુખ થાય, નહિ તો નહિ થાય. ને માણસને એવો વહેમ લાગેલો હોય છે કે મારી ઇંદ્રિયોને ગમતી ચિજો મને મળે ને મળ્યા કરતી રહે તોજ સુખ થાય, ને નહિ તો નહિ થાય,

સુખ પામવાના વહેમથી પતંગિયુ દીવા તરફ જાય ને તેની ગરમીથી પીડાય તોપણ પાછું નહિ હઠે, ને આગમાં બળીજાય, ને એમ કરતા દાઝી જઇને મરી જાય.

માણસ પણ એજ રીતે એનુંજ માને, પોતાની કોઇ એક ઇંદ્રિને ગમતી, કેઇ એક ચીજ તે પહોંચવાને બનવે, ત્યારે તે થોડું સુખ પામે. ઘણીવાર મળવે ત્યારે સુખ જરા ઓછું થાય, ને થાકે

(૧૧૨)

કબીર ! માયા પાપની, લોભે લુભાયા લોગ;
પુરી કાહુ ન ભોગવે, વાકો એહિ વિયોગ.

એ કબીર ! એ પાપી માયાના લોભથી ઘણા લલચાઈને ઠગાઈ જાય છે, અને કોઈ પણ પુરી ભોગવી શક્યું નથી, ને કદી પણ કોઈ ભોગવી શકશે નહિ, એવી એની જુદાઈની વાત છે. અર્થાત્, દુનિયવી માલમતા મેળવવા છતાં, માણસને ખરું સુખ તો મળતુ નથી. જે ઇચ્છાથી એક ચિજ મેળવવાને વા અમુક કામ કામવવાને માણસે શ્રમ ઉઠાવ્યો, તે ઇચ્છા પર આવતી નથી, એટલે તે બીજી ચિજ માટે ઇચ્છા કરે છે, અને એમ અનેક જાતની ઇચ્છા કરી તેનાથી સુખ મળશે એવું માને છે. એવી રીતે મનની [illegible] કર્યા કરે છે, પણ ખરૂં સુખ તેને હાથ આવતું નથી.

(૧૧૩)

તૃષ્ણા સિંચે ના ઘટે, દિન દિન બઢત જાય;
જવાસાકા રૂખ જ્યુ, ઘન મેઘ [illegible]

જેમ [illegible],
તેમ ઘણું [illegible]
કામ [illegible] નથી,
પણ જેમ [illegible] છે તેમ
તેમ [illegible]

(૧૧૪)

કામી અનુગ ન ભાવહિ [illegible],
[illegible]

[illegible]

વિષયોનાં ભોગ ભોગવવાનાં, મનની અંદર થતા વિચારોને ક
નાઓથી, ઇંદ્રિયો ઉડ ઉડ થયા કરે છે, ને તેઓ શરીરને તે વિ
તરફ ખેંચી જાય છે, ને જેમ ગાડીને, ઘોડાઓ નુકશાનમાં સારી
છે, તેમ આ ઇંદ્રિયો છુટી રહેવાથી, જીવને અને આખાં શરીર
આફતમાં ને દુખમાં સાથી નાખે છે. જ્યાંસુધી માણસ પોતાનાં
ઉપર કાબુ રાખી, ઇંદ્રિયોને રોક રોક કર્યા કરતો નથી, ત્યાંસુધી
દુઃખ આવ્યા કરે છે.

એ માયા કેમ છુટતી નથી ?

(૧૧૭)

માયા માયા સબ કોઇ કહે, માયા લખે ન કોય;
જો મનસે ના ઉતરે, માયા કહિયે સોય.

જગત્ મિથ્યા છે, અને આ બધું માયાજ છે, એવું સૌ કો
બોલે છે ખરા, પણ માયા શું છે તે કોઇ જાણતું નથી; જે કાં
મનમાંથી નહિ જાય, તેને માયા કહેવી. અર્થાત, કાર્ય કરવાનું છો
દીધું હોય યાને અમુક વિષય ભોગવવાનું મુકી દીધું હોય છતાં
વિષયોના વિચારો ને કલ્પનાઓ મનમાંથી નહિ જાય ત્યારે જાણવું
આપણે માયામાંજ રહેલા છિયે.

(૧૧૮)

માયા છોરન સબ કોઇ કહે, માયા છોરી ન જાય;
છોરનકી જો બાત કરે, તો બહોત તમાચા ખાય.

માયા છોડી દેવી, એવું સૌ કોઇ કહે છે, પણ એમ કાંઇ માય

(૧૨૪)

[illegible]
[illegible] નહિ, [illegible]

[illegible]

અમુક કળ અથવા દોરી તે તેના કર્તાનાં અથવા ચલાવનારના હા[illegible]
હોય છે, તેથી તે જેમ જેમ તે કળને મરડે છે અથવા દોરીને ખે[illegible]
છે, તેમ તેમ તે યંત્ર ચાલે છે, તેવી રીતે આ માયા યંત્રની દો[illegible]
જગત્કર્તા ઈશ્વરના હાથમાં છે અને તે પોતાની ઇચ્છાથી જેમ ચલાવ[illegible]
ઇચ્છે છે તેમ તે ચાલે છે અર્થાત્, માયા ઈશ્વરને આધીન [illegible]
માટે જે વસ્તુ જેને આધીન હોય, તેની કૃપા મેળવવી, જેથી તે[illegible]
તાબામાં રહેલી વસ્તુ આપણને બાધ કરી શકે નહિ, માટે કબીર
કહેવું એવું છે કે આપણે ઇશ્વર તરફ મન લગાડી તેની કૃપા મે[illegible]
વવી, કે જેથી તે માયામાંથી આપોઆપ છુટી શકશું.

(૧૨૮)

કબીર ! માયા મોહિની, જૈસી મિઠી ખાંડ,
સદ્ગુરૂ કૃપા ભઇ, નહિ તો કરતી ભાંડ.

[illegible]

૧૨૯

[illegible]

માયાથી માણસપર આવી પડતો કાળ.

(૧૩૩)

જો તું પરા હય ફંદમેં, નિકસેગા કયું અંધ?
માયા મદ તોકું ચઢ, મત ભુલે મત મંદ.

હે આપણા માણસ, તું માયાના વિષયોમાં ફસાયેલો છે, તેમાંથી હવે તું કેમ નિકળી [illegible] કારણ કે તને માયાનો મદ (કેફ) ચઢેલો છે, અને તું [illegible]

(૧૩૪)

માયા બાડ હય ડાકની, કરે કાલકી ચોટ;
કોઇ એક હરિજન ઉબરે, પાર બ્રહ્મકી ઓટ.

[illegible] સમ[illegible] [illegible] જુદાનો [illegible]

(૧૩૫)

કબીર [illegible] હન બદાઉ મંડ.
[illegible] આવે [illegible] નાંખે

[illegible] છે, તે [illegible] રહેછે [illegible]

(૧૩૯)

પાત ઝરંતા દેખકે, હસતિ કુંપલિયાં;
હમ ચલે તુમ ચાલીયો, ધીરી બાપલિયાં.

પાંદડાંને (ખરી) પડતાં જોઈને કૂંપળી હસવા લાગે છે ત્યારે પાંદડાં કહે છે કે બહેન, અમે તો ચાલ્યાં, તું જરા થોભ, તારી વારી આવશે ને તને પણ ચાલવું પડશે.

(૧૪૦)

પાત ઝરંતા યું કહે, સુન તરવર બનરાય;
અબકે બિછુરે [illegible] મિલેંગે, દૂર પડેંગે જાય?

[illegible]

[illegible] વાણી [illegible]

[illegible]

(૧૪૬)

માટી કેરા પુતલા, માણુસ ધર્યા નામ;
દિન દો ચાર કારને, ફિર ફિર રોકે ઠામ.

જેવું માટીનું બનાવેલું પુતળું હોય છે, તેવું આ શરીર માત્ર પુતળું છે, કે જે માણસનું અમુક નામ ધારણ કરે છે, અને એ પુતળુંજ છે કે જે થોડાક દિવસના કાંઇક કાર્ય માટે અમુક અવતાર લઇને, વારંવાર આ ધરતિપર આવીને, અમુક જગ્યા રોકે છે.

(૧૪૭)

ખડ ખડ બોલી ઠીકરી, ઘડ ઘડ ગયે કુંભાર;
રાવન સરખે ચલ ગયે, જો લંકાકે સરદાર.

એ માટીની ઠીકરી (શરીર) [illegible] કે એવા એવાં વાસણો તો [illegible] કુંભાર [illegible] થયા છે. રાવણ જેવો લંકાનો રાજા, [illegible] પણ [illegible]

(૧૪૮)

ધમ્મન ધમતિ રહે ગઇ, બુજ ગયે અંગાર;
એહરન ઠમકા રહે ગયા, જબ ઉઠ ચલા લોહાર.

[illegible] પડે છે, [illegible] એરણ ઉપર [illegible] છોડીને ચાલતો થયો [illegible]

(૧૪૯)

કાચી કાયા મન અસ્થિર, થિર થિર કામ કરંત;
જ્યું જ્યું નર નિધડક ફિરે, ત્યું ત્યું કાલ હસંત.

[illegible] તેને કાળ [illegible] માણસનું

(૧૫૩)

કબીર! [illegible]

[illegible]

[illegible]

દુનિયાની [illegible] નથી.

૧૫૪

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(૧૧૦)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૧૧૧

[illegible]

[illegible]

[illegible]

જીવતાં જીવત મરવા વિષે.

(૧૭૩)

મરૂં મરૂં સબ કોઇ કહે, મેરી મરે બલાય;
મરના થા સો મર ચુકા, અબ કોન મરેહિ જાય.

દુન્યામાં [illegible] કોઈ [illegible] હું [illegible] કબીરની બલાએ [illegible] મરી ગયું, ત્યારે બધાં [illegible] મરી જાય?

(૧૭૪)

મન મુવા માયા મુઈ, સંશય મુવા શરીર
અવિનાશી તો ના મરે, તું કયું મરે કબીર?

મન મરી [illegible] મરી તે પણ [illegible] મરી ગયું [illegible] મરે [illegible]

(૧૭૫)

[illegible]

[illegible]

કેમ મરે યાને મારો નાશ કેમ થાય ? અર્થાત્, ખુદા હંમેશનો છે, ને માણસનો આત્મા તેનોજ ભાગ છે, ત્યારે તે પણ અમર હોવાથી તેને મરણ જેવું કશું નથી.

(૧૮૦)

જબ તક આશા શરીરકી, નિર્ભય ભયા ન જાય;
કાયા માયા મન તજે, ચૌપટ રહા બજાય.

જ્યાં સુધી શરીરનું મમત્વ છે યાને શરીર તે "હું છું" એવો ખ્યાલ રહે છે ત્યાંસુધી કોઈ પણ માણસ નિર્ભય થઈ શકતો નથી, યાને ડરના ભયમાંથી છૂટો થતો નથી, જ્યારે મનમાંથી શરીર વિષેની ફિકરી અને [illegible] ભાવના [illegible] છૂટી જાય, ત્યારે તે માણસને [illegible] જાય છે, અને પછી તેને કોઈ પણ [illegible] નથી.

(૧૮૧)

[illegible]
[illegible]

[illegible]

ત્યાં પણ દુઃખ હાજર છેજ, કારણકે એ બધું ખોદાની મરજી પ્રમાણે યાને કાયદા મુજબ થયા કરતું હોય છે

(૧૯૮)

લક્ષ્મી કહે મેં નિત નવી, કીસકી ન પૂરી આસ;
કિતને સિંહાસન ચઢ ચલે, કિતને ગયે નિરાસ.

લક્ષ્મી (દેવી) [illegible] હું [illegible] કહેવાઉ છું, મારેથી કોઇનીબી આશ [illegible] નથી થવાની નથી, કેમકે હું હંમેશાં પાસે રહી શકતી નથી [illegible] મેળવી છે, પણ આખરે [illegible] નિરાશ થઇને મરવું પડ્યું છે

(૧૯૯)

સંપત્ત તો હરિ મિલન, બિપત્ત રામ વિયોગ:
સંપત્ત બિપત્ત રામ કહા આન કે સબ રોગ

કબીરે [illegible] છે, તે [illegible] થી [illegible] (કમાની) સંપતિ અને વિપત્તિ [illegible] માત્ર રહેવું સમજવું છું, [illegible] વાસ્તમાં સુખ-દુખ રહેતા છે, [illegible]

(૨૦૦)

કે સ્મર્ણ કરવાથીજ ખુદાનો વાસો આપણામાં થાય છે, અને ખુદાને મળી શકાય છે.

(૨૦૫)

કહે કબીર પુકારકે, એ દોનો વ્યવહાર;
રામ નામ જાને બિનાં, બુડી મુવા સંસાર.

હું કબીર પોકાર કરી સૌને ચેતવું છું તે વાત જરૂર યાદ રાખજો કે, ખુદાનું નામ શું છે તે કોઇ જાણે નહિ તે સંસારમાં ડુબીજ મરવાનો.

(૨૦૬)

ભુપ દુખી અવધુ દુખી, દુખી રંક બિપરીત;
કહે કબીર એ સબ દુખી, સુખી સંત મન જીત.

[illegible] ગરીબ-તવંગર [illegible] મનને જીતું તેજ [illegible]

સ્મરણ.

[illegible]

હર પળે "ઓ ખુદા ખુદા" કરી યાદ કરે છે. ખુદા નહિ મળે ને તેને બદલે દુનિયાની બધી સંપત્તિઓ ને સુખો મળે, તે માણસને અંતે શું કામ આવવાનાં છે?

(૨૨૦)

હરિ સુમરન કોઢી ભલા, ગલી ગલી પડે ચામ;
કંચન દેહ જલાય દે, જો નહિ ભજે હરિ નામ.

શરીરને દુઃખ થઇને તેનું ચામડું નિકળી પડતું હોય, છતાં જો ખુદાની યાદ થઇ શકતી હોય તો તે ભલું, પણ શરીર સોના-રૂપાંમાં લોટતું હોય, ને તેનાં તેમ લોટવાથી જો ખુદાની યાદ બની આવતી ન હોય, તો એવા તારા સોના જેવા દેહને બાળી નાંખ યાને તે નાશ પામી જાય તો ઘણું સારૂં—સારાંશ કે, તવંગરી સાથે ખુદાની વિસરકામ રહે, તે કરતા શરીર કંગાળ હોવા છતાં, ખુદાની યાદ મનમાં રહે, તે વધુ પસંદ કરવા જોગ છે.

(૨૨૧)

જા ઘર સંત ના સેવિયા, હરિકો સુમરન નાહે;
સો ઘર મરહટ સરિખા, ભુત બસેં તા માહે.

જે ઘરમા સંતો યાને ખુદાને પિછાણનારા સાધુ પુરૂષોની સેવા કરવામાં આવતી નથી અને જ્યાં ખુદાની યાદ થતી નથી, તે ઘરો સ્મશાન સરખાજ છે અને ત્યા ભુત-પલિદનોજ વાસો હોય છે.

(૨૨૨)

રામ નામ તો રતન હય, જીવ જતન કરી રાખ;
જબ પડેગી સંકટી, તબ રાખે રઘુનાથ.

રામ નામ તો એક હિરો યાને અમુલ્ય રત્ન છે, તેને તું તારા જીવની પેઠે સાચવીને રાખ, કે જે વખતે તને દુઃખ આવી પડે ત્યારે ખુદા તને બચાવી લે.

(૨૨૭)

સહકામી સુમરન કરે, પાવે ઉત્તમ ધામ;
નિષ્કામી સુમરન કરે, પાવે અવિચલ રામ.

પોતાને માટે કાંઇક સારા બદલાની આશા રાખીને કોઇ સ્મરણ કરે, તો તેને તે સુખ મળે; સ્વર્ગ મળવાની ઇચ્છા રાખીને કોઇ સ્મરણ કરે, તેને સ્વર્ગ મળે; પણ જે કોઇ ઇચ્છા રહિત થઈ પોતા માટે કાંઇ પણ ચિજ કે સુખ માંગ્યા વગર, સ્મરણ કરવુ એ પોતાની ફરજ છે એવુ સમજીને માત્ર ખુદાના પ્રેમ અર્થે જ જે સ્મરણ કરે તે માણસ ખુદાને પામે, જે હંમેશાંનો હોવાથી તેને સદાકાળનું સુખ મળી જાય.

ખુદા બાહેર નથી, તારી અંદરજ છે.

(૨૨૮)

પથ્થર પુંજે હરિ મિલે, તો મેં પુજુ ગિરિરાય;
ઉસસે તો ચક્કિ ભલી, પિસ પિસ કે ખાય.

કબીરજી કહે છે કે —જો પથ્થર પૂજવાથી ભગવાન મળતો હોય, તો હું આખો ગરનારનો પહાડ પૂજું. પણ એ કરતાં ચક્કી (ઘંટી) હોય તો કંઇ સારૂં, કે જેથી દળીને લોક પણ ખાઇ શકે !

ખુદારૂપ થયું છે. એ પ્રમાણે જ્યારે મન પોતેજ ખુદારૂપ બની ગ
છે, ત્યારે હું મક્કે માગું શા માટે નમાજુ ?

(૨૫૨)

કબીર! મન નિશ્ચલ કરો, ગોવિંદ કે ગુન ગાય।
નિશ્ચલ બિનાં ન પાઇયે, કોટીક કરો ઉપાય.

ખુદાને લગતી શાસ્ત્રમાં કહેલી વાતો સમજાતી નથી, અને ગુરૂ વિના આપણને અપરોક્ષ જ્ઞાન થતું નથી; એટલે કે, ખુદાની મુલાકાત થતી નથી, માટે અમારી પ્રાર્થના છે, કે હે ગુરૂ દેવ! તમારી જય થાઓ, યાને જગતનું ભલું કરવાના જે જે કામો ધારીને સદ્ગુરૂઓ જગત્‌માં આવ્યા હોય તે અને, તમે ના કામો હમેશાં વગર વિઘ્ને પાર પડયા કરજો!

(૨૬૬)

ગુરૂ બિના જ્ઞાન ન ઉપજે, ગુરૂ બિન મિલે ન મોક્ષ;
ગુરૂ બિન લખે ન સત્યકો, ગુરૂ બિન મિટે ન દોષ.

ગુરૂ વિના જ્ઞાન મળી શકતું નથી, અને ખુદાની મુલાકાત થઇ શકતી નથી. ગુરૂ વિના ફરી ફરીથી જનમ્યા મર્યા કરવાનું મટતું નથી. ગુરૂ વિના સાચી વાત સમજાતી નથી અને ગુરૂ વિના આપણા દુર્ગુણો મટતા નથી.

(૨૬૭)

ગુરૂ નારાયન રૂપ હય, ગુરૂ જ્ઞાન કો ઘાટ;
સદ્‌ગુરૂ બચન પ્રતાપસેં, મનકે મિટે ઉચ્ચાટ.

નદીના કાંઠા ઉંચા ને ઢોળાવ વગરના હોય ત્યારે પાયરીઓ બાંધવી પડે છે, ને એ પાયરીઓવાળા ઘાટની મદદથી આપણે નદીના પાણીને મળીએ છીએ; ગુરૂ પણ જાણે એ ઘાટ જેવો ઘાટ છે, કેમકે આપણે તેની મદદથીજ ખુદાને મળી શકીએ છીએ. ગુરૂ ખુદાની મુલાકાત કરાવ-

થાય, ને તે કરતાં બેસુમાર ઘણું પ્રભુ ખુદાની મુલાકાત કરાવે એવો ગુરૂ મળ્યાથી થાય.

(૨૩૧)

હરિ કૃપા તબ જાનીયે, દે માનવ અવતાર।
ગુરૂ કૃપા તબ જાનીયે, જબ છોડાવે સંસાર.

ખુદા મહેરબાન થાય, તો ૮૩,૯૯,૯૯૯ જાતના ફેરાના અવતારો ઉપરથી ચડાવીને આપણને માણસ જાત તરીકેનો, ચોરાશી લાખમો અવતાર આપે. પણ સદગુરૂ મેહેરબાન થાય, તો તે આપણો માટે એ માણસના અવતારને પણ નહિ ખમાય એવો દુખિયારો ગણે, ને તેમાંથી છોડાવીને ખુદ ખુદાના હાલત પહોંચાડે.

(૨૩૨)

જાકે શીર ગુરૂ જ્ઞાની હોય, સોહિ તરત ભવ માંહે।
ગુરૂ બિના જાનત જન્તકે, કબુ મુક્ત સુખ નાહે.

[illegible] ગુરૂ [illegible] હોય, [illegible] જન્મ [illegible] છે જન્મ મરણમાંથી [illegible] નાહિ, [illegible] જાણજો.

સદગુરૂની [illegible].

([illegible])

જ્ઞાન પ્રકાશી ગુરૂ મિલા, સો [illegible] જાય
જબ ગોવિંદ કૃપા કરી, તબ ગુરૂ મિલિયા આય.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સદ્‌ગુરૂની મદદથીજ [illegible] છે.

[illegible]

[illegible]

કારણ કે આપણે જાણતા નથી કે ખુદા આપણને કયા વેશમાં મ
અને તે સાધુ પુરૂષના વેશમાં કદાચ ખુદા જ કાં નહિ હોય ?

(૩૧૩)

હરિજન મિલે તો હરિ મિલે, મન પાય બિશ્વાસ;
હરિજન હરિકા રૂપ હય, જ્યું ફુલનમેં બાસ.

હરિજન મળ્યા તો ખુદા જ મળ્યા બરાબર છે ને ત્યારેજ માણુ
મનનું સમાધાન થાય છે; જેમ ફુલમાં સુગંધ છુપાઇને રહેલી
અને ફુલ માત્ર તે સુગંધને રાખનારો આકાર છે, તેમ હરિજન ખુ
રાખનારો એક આકાર છે એટલે માણસરૂપે તે ખુદાજ છે.

(૩૧૪)

સંત મિલે તબ હરિ મિલે, કહિયે આદ ઓર અંત;
જો સંતનકો પરહરે, સો સદા તજે ભગવંત.

એવો સત પુરૂષ મળે ત્યારે ખુદા જ મળ્યા એમ જાણીને તે
આગળ તારી આદિથી તે અંત સુધીની સઘળી વાતો કરજે કે તે ત
મુશ્કેલીઓ ટાળવાનો રસ્તો દેખાડે ! પણ જો તુ સાધુ પુરૂષથી દુર રં
તો ખુદાથી તુ હમેશા દુર રહેવાનો ! કારણ સાધુને તજ્યો તે ખુ
તજ્યા બરાબર છે.

(૩૧૫)

દર્શન પરસન સંતકા, કરતન કિજે ગાન;
જ્યું ઉદ્યમ ત્યું લાભ હય, જ્યું આલસ ત્યું હાન.

સાધુ સંતનાં દર્શન અને આગતા સ્વાગત કરવાને તુ હંમે
તત્પર રહેજે, કારણ કે તેમાં તુ જેટલો ઉદ્યમ અને શ્રમ લેશે તેટલે

નથી, પણ જે દિવસ સત્સંગમાં જાય, અને તેનો લાભ આપણને મળે, તે દિવસને આપણો ખરો જીવેલો પ્રમાણ છે, બાકી તે બધા આપણી જીંદગીની ધુળ કરેલી.

સાધુપુરૂષોથીજ જીંદગીનો ભેદ માણસને સમજાય છે.

(૩૨૧)

રામ મિલનકે કારને, મોં મન ખરા ઉદાસ;
સત સંગતમેં સોધ લે, રામ ઉનોંકે પાસ.

કબીર કહે છે કે:—ખુદાને મળવાને માટે મારૂં મન ઉદાસ રહેતું હતું. પણ મેં સત્સંગ કીધો, ત્યારે મને ખુદા મળ્યા, માટે તું ખુદાને શોધવા માગતો હોય તો સત્સંગ કર.

(૩૨૨)

પરબત પરબત મેં ફિરા, કારન અપને રામ;
રામ સરિખા જન મિલા, તિને સરિયા કામ.

ખુદાને [illegible] ઘણા પહાડો ફર્યો તો પણ [illegible] પણ જ્યારે મને [illegible] સાધુ પુરૂષ મળ્યા ત્યારે મને તેનો ભેદ માલમ પડ્યો [illegible] મને [illegible] મળ્યા.

(૩૨૩)

કરિયે નિત સત સંગકુ બાધા સકલ મિટાય;
ઐસા અવસર ના મિલા કે દુર્લભ નર તન પાય

માટે હું નિત્ય સત્સંગ [illegible] બાંધેનો દુર કરનારો [illegible] મનુષ્ય [illegible] અવતારમાં,

નરનો દેહ મળ્યો ઉત્તમ છે પણ મળવો કઠણ હોય છે, તેમ સાધુ પ્રકાર [illegible] સંજોગ પણ મળવો કઠણ હોય છે, તેથી હું સાધુસંતને મળવાની તક [illegible] [illegible] રહે.

(૨૨૪)

સબને લાગો આપમાં, પુરી મનકી આશ।
ઔર ન [illegible] સાહિબ, સંત મિલનકી પ્યાસ.

કબીરજી કહે છે કે, ઓ પ્રભુ, તું મને તારા આશરા હેઠળ રાખ, અને મને સાધુ પુરુષો મળ્યા કરતા રહે, જેથી મારા મનની આશાઓ પુરી થઈ, એ સિવાય બીજું કાંઈ હું માગતો નથી.

(૨૨૫)

[illegible] [illegible] નામ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] [illegible], તો [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] [illegible] છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેવા છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] નામ [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible]

(૨૨૬)

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

(૩૭૨)

સંત મિલે તબ હરિ મિલે, યું સુખ મિલે ન કોય;
દર્શન તે દુરમત હરે, મન અતિ નિર્મલ હોય.

સત્પુરૂષ મળે તેના જેવું બીજું કોઈ સુખ નથી; સાધુ પુરૂષ મળે તો હરિને પણ જ મળ્યા, માત્ર તેના દર્શન કરવાથી જ તારી મતિ સુધરશે ને તારૂં મન પણ પવિત્ર થશે.

(૩૭૩)

હરિ મિલન તબ જાનિયે, દર્શન દેવે સંત;
મનસા વાચા કર્મના, મિટે કરમ અનંત.

[illegible] ત્યારે જાણુજે કે તને પુરૂષ [illegible] ગુરૂ મળે ત્યારે [illegible] અટકશે, અને હરિ [illegible] અનાયાસે થશે [illegible]

(૩૭૪)

ફરખ કે દલગીરી જેવું કશુંએ હોતું નથી, અને જેઓ દરેક હાલ
(સુખ યા દુઃખ)મા એકજ સરખા રહે છે યાને પોતાનાં મનનું સ
તોલપણું જાળવી રાખે છે, અને જેઓ કોઇની પણ નીંદા કે ગીલ
કરતા નથી, તે ખરા સાધુ પુરુષ છે.

(૩૪૮)

સંત સોઇ સરાહિયે, જીને કનક કામિની ત્યાગ.
ઔર કછુ ઇચ્છા નહિ, નિશદિન રહે અનુરાગ.

સત પુરુષ તેને કહેવો કે, જેને પૈસા અને સ્ત્રીનો ખ્યાલ બિલ
કુલ તજ્યો છે; તેને બીજી કોઇ ઇચ્છાઓ હોતી નથી પણ જેનું
રાત ને દિવસ એક ચિત્તથી ખુદા ઉપર લાગેલું હોય છે.

(૩૪૯)

હરિજન હારા હિ ભલા, જીત ન દે સંસાર;
હારા હરિ પેં જાયગા, જીતા જમકી લાર.

કબીરનું કહેવું એવું છે કે, જે કોઇ ખુદાનો બંદો હોય, તે
આ (સંસારમા) હારેલો જ ભલો, કારણ કે આ સંસાર તેને જીત
દેતો નથી, યાને દુનિયના માલમતા યા માનઅકરામ મેળવ્યા ન હો
તો કાંઇ ફીકર નહીં. જ્યારે સંસારમા માણસને નિરાશા મળે છે ત્યારે
તેનુ દીલ ખુદા ઉપર લાગે છ, ને ત્યારેજ તેને મુક્ત મળી શકે છે: પ
જો સંસારમા તેની ફતેહ થશે તો તે જમને દરવાજે જવા કરવાનોજ.

(૩૫૦)

સુખકે માથે સિલ પડો, હરિ હિરદેસે જાય;
બલિહારી આ દુઃખકી, પલ પલ રામ સંભરાય.

(સંસારી) સુખ મળવાથી માનુષના મનમાંથી ખુદા જતો રહે
છે, માટે તે સુખ ઉપર [illegible] માણસને દુઃખ
જ ભલુ છે, કારણકે ત્યારેજ તે પળેપળ ખુદાને યાદ કરે છે.

(૫૪)

સંતનકે મન ભય રહે, ભય ધર કરે બિચાર
નિશદિન નામ જપવો કરે, બિસરત નહિ લગાર.

તેઓ (સાધુઓ) ને માત્ર એકજ ફિકર રહેલી હોય છે કે ખુદાનું નામ ભુલી નહિ જવાય, અને એકજ વિચાર હમેશા તેઓનાં મનમાં હોવાથી, તેઓ રાત ને દિવસ ખુદાના જપ કરવામાં મશગુલ હોય છે, અને કદિ પણ ખુદાને વિસરતા નથી.

(૫૫)

હરિજન કેવળ હોત હય, જાકે હરિકા સંગ
બિપત પડે બિસરે નહિ, ચઢે ચોગણા રંગ

[illegible] અને નથી [illegible] નથી [illegible] [illegible]

(૫૬)

[illegible] કામિની [illegible]
[illegible]

જ્ઞાન આપનારા ને પરમાર્થ પુરૂષોની ગેરહાજરીમાં બહુ દુઃખમાં રહેવું એમ કબીરનું કહેવું લાગે છે દાખલા તરીકે :—

થીઓસોફીકલ સોસાયટી મંડળી, જે આજ ત્રિસ વરસ ઉપર કાયમ થઈ હતી, તે મંડળની પાછળ, એવા મોટા પુરૂષો ગાને મહાત્માઓ રહેલા છે, અને આ મંડળી તરફથી જે જ્ઞાન, આપણું માણસને ના પુસ્તકો મારફતે જાહેર પડ્યું છે અને પડે છે, અને જે શિક્ષણોથી દુનિયાને વિચારો બદલાતા જાય છે અને આજકાલ આખી દુનિયામાં એકમેકના બંધુભાવના દેખાવો ને લાગણીઓ વ્યાપી રહેવાની જે શરૂઆત થઈ ચુકી છે, તે બધુ આ મહાત્માઓને આભારી છે, ગાને તેઓના પ્રતાપ થીજ આ બધુ થાય છે. એવા પુરૂષો જો દુનિયામાં આપણને મદદ કરવાને અને જ્ઞાન આપવાને રહેલા ન હોય, તો આપણી હાલત બહુજ દુઃખ ભરેલી થાય.

સન્યાસી વિષે.

સન્યાસી થવાથી ગાને બહારના દેખાવો કર્યાથી મુક્ત થવાતું નથી.

(૩૧૯)

કેશા કહાં બિગાડિયે, જો મુંડે સૌ બાર?
મનકો કાહે ન મુંડિયે, જાસે બિષય બિકાર?

કેટલાક ઘણા માણસોને જ્યારે જોઈએ, સન્યાસી જેવા દેખાવો કરે છે, ત્યારે કબીર કહે છે કે તારા વાળોએ શું નુકશાન કીધું છે કે તેઓને તું વારે વારે માથાના વાળ મુંડાવી નાખે છે? ક્યાં

(૩૭૯)

માલા તો મનકી ભલી, ઔર સંસારી ભેખ;
માલા પેહેરે મન સુખી, તો બોહરા કે ઘર દેખ.

માળા, જે સાધુ લોકો તથા ધાર્મિક લોકો ગળાંમાં પહેરે છે તે, જો મનથી પેહરવામાં તથા ફેરવવામાં આવે તોજ ઉપયોગી, નહિ તો માત્ર દુનિયાદારી બાવાનાં વેશ સમાન છેઃ કારણકે જો માત્ર માળા પહેરવાથી હરિ મળતા હોત, તો વોહરાજીની દુકાનમાં બહુ માળાઓ ટાંગી હોય છે, માટે તેમને પ્રભુ મળવા જોઇએ, પણ તેમ નથી.

(૩૮૦)

માલા મુજસે લર પરી, કાહે ફિરાવે મોહે;
જો દિલ ફેરે આપનાં, તો રામ મિલાવું તોહે.

કબીર કહે છે કે–માળા મારી સાથે યુદ્ધ [illegible] તો કે, તું અમથો અમથો મને શાને ચલાવ્યા [illegible] ! મારી [illegible] મનને પણ વશમાં ચલાવ [illegible] સાથે [illegible], [illegible] મનને ખુદાની યાદમાં ચલાવે તોને [illegible] મીજાઓને કેમ ફેરવ [illegible]

(૩૮૧)

ભરમ ન ભાગા જીવકા, અનંત ધરાવે ભેખ.
સત ગુરૂ સમજા બાહિરા અંતર રહા અલેખ.

[illegible] વેદનો [illegible] નહિ, [illegible] તેમ [illegible] સમજીને,

કરી રહ્યું છે, તેને પોતાનું-પિયુ તારો હરિરૂપિ પૈરિ જેવું માહેર બના મણિ છે, જેમ હાથીને માહવત, અંકુશ બોધીને વશ બનો અવારો છે, તેમ તું પણ તારો મનને અકારાવતો રહે, તેથી મારા પ્રમાણે બનાવ નો છે.

(૪૦૭)

યહ મન અંકુશ માનશે, રાખો પકડી પીર।
મન મમતામે મસ્ત થયે, તો અંકુશ દે દે ફેર.

તારે મન, જે આવું બાવર વાને અહિ નહિ આપતું મર્ય છે, તે એને બાહેર જનું જરા આપે તો પછી તેને હરિરૂપ પૈર હાથજે, અને પાછું તેનું ઠ ઠિકાના બે માયામાં બાહેર ફરતા અને તેને ફરી ફરીને જ રૂપ બોધને, અટકાવવાની કોશિશ કરતો રહેજે.

(૪૦૮)

મેરા મન મકરંદ થા, કરતા બહુ બિગાર।
અબ સુધા હો મારગ ચલા, હરિ આગે હમ લાર.

કબીર કહે છે કે, મારું મન પણ એકવાર બેફામ ભુંડાની જેવું હતું. અને ઘણાં ઘણાં ખરાબ કામો કરતું હતું, પણ હવે તે સુધરીને, પરિવાજના માર્ગે ચાલી રહ્યું છે, જ્યાં હવે પુરા આગળ, અને હું (કબીર) તેની પાછળ રહું છું, અને હવે મારા મનમાં પુરાનો વિચાર રહેલો છે.

(૪૨૫)

અંમૃત મનવા ચેત રે, સુતો કયાં અજ્ઞાન;
જમ ઘર જમ સે લાયગા, પડા રહેગા મેદાન.

હે અરિધર મનના મન, તું ચેતી લે, અને અજ્ઞાનપણાંમાં નહિ પડી રહે. કારણ કે જ્યારે જમ તને પકડી લઇ જશે, ત્યારે તો આ તારૂં શરીર એક ભાગી ન [illegible] પડી રહેશે, ને તે તારાથી કોઈ પણ થનાર નથી.

(૪૨૬)

[illegible] બેરી કે નહિ, જો મન શિતલ હોય.
તું આપાકો ડાળ દે [illegible] દયા કરે સબ કોય.

[illegible] તો [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(૪૨૭)

(૪૩૧)

સતગુરુ ધોબિ જ્ઞાન જલ, સાબુ સરજન હાર;
સુરત શિલાપર ધોઇએ, નિકસે જોત અપાર.

સદ્ગુરુ, આ મનને ધોઇને સાફ કરવાવાળા છે, જ્ઞાન રૂપી પાણી વડે તે ધોવાય છે. અને તે માટે જે સાબુ જોઇએ, તે પ્રભુ નામ છે. જેથી એ મનનાં જન્મો જન્મનાં ડાઘો મટી જાય છે; અને પ્રભુની સુરતનું ધ્યાન તે, આ મનને ધોવાનો પથ્થર છે, કે જેની ઉપર ધોતાં-ધોતાં, આ મન સંપૂર્ણ નિર્મળ થાય છે, અને પછી એમાં પ્રભુ દેખાય છે.

(૪૩૨)

કબીર' કાયાકોં ધોઓ, લાંઇ સાબુન નામ;
રામહિ રામ પોકારતાં, ધોયા જાશે કામ.

[illegible] "પ્રભુ [illegible] કરી, [illegible] પોતાના [illegible] નહિ, પણ [illegible] [illegible] આવ્યું નથી, તો [illegible] [illegible] નહિ.

(૪૩૩)

[illegible]

[illegible]

(૪૪૨)

સતગુરૂ પીસિ જ્ઞાન જલ, સાધુ સાયલ હારે;
સુરત સિલાયર પાયલિ, નિકસૈ મેલ અપાર.

અર્થ:— એ મનને ધોઈને સાફ કરનારો છે, 'બસાઈ' પાણી ધરે તે ધોવાય છે. અને તે માટે જે સાધુ સંગતિ, તે [illegible] નામ છે, જેથી એ મનનાં જન્મોજન્મનાં મેલો મટી જાય છે, અને સુરતની સુરતનું ધ્યાન તે, એ મનને ધિવાનો પાયર છે, કે જેથી [illegible] ચિંતા-ચિંતા, એ મન સંપૂર્ણ નિર્મળ થાય છે, અને પછી [illegible] ગાય છે.

(૪૪૩)

કબીર' હાયાકી બનો, સાંઈ સાબુન નામ;
રામહિ રાચ પિયારતાં, પીયા પાયિા ઠામ.

[illegible] નામની સાબુથી એ [illegible] ધોઈને સાફ કરો. [illegible] [illegible], [illegible] પછી, [illegible] તેથી [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પછી, તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ.

(૪૪૪)

મન મેલયા મન ધોઈએ, મનનું [illegible] [illegible],
એ મન [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

મન [illegible] [illegible] બહુ [illegible] છે, મન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], નહીં [illegible] છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થાય [illegible].

(૪૨૬)

તેરી જોતમેં મન ધરે, મન ધર હોય પતંગ;
આપા ખોયે હરિ મિલે, તુજ મિટયા રહે રંગ.

તારી જોત એટલે ખુદાનો અંશ જ તારા શરીરમાં છે તેમાં જો તું તારા મનને રોકે, અને મનને ત્યાં સમાડીને તું ઉડતા પતંગ જેવો થાય, તો તારૂં "હું પણું" જશે. અને "હું પણું" જાય તો પછી તારૂં પોતાનું ખરૂં સ્વરૂપ તું જોઈ શકશે યાને ખુદા સાથે તું એકત્ર થઈ શકશે.

(૪૨૭)

ડોરી લાગી ભય ગયા, મન પાયે વિશ્રામ;
ચિત્ત ચોંટા હરિ નામસેં, મિટ ગયા સબહિ કામ.

મન ખુદાને મળ્યું કે બીજા ખ્યાલોતરફ દોડી જવાની તેની ટેવ છુટી જશે, અને પોતે પોતામાંજ આરામથી સહુને રહેશે [illegible] જન્મ પછીના જન્મ લેવાના પણ છુટી જશે, [illegible] થશે, ને સર્વે [illegible] યાની એટલાં મન [illegible] તેવું પોતાના કર્મોને [illegible] નથી

(૪૨૮)

જે મન હરિ ચરન ચલા, માયા મોહસે છુટ.
બે હદ માહિ ઘર કિયા, કાલ રહા સિર કુટ.

[illegible] મહામાયી છુટ થયું [illegible] પોતાને [illegible] છે, તે [illegible] વિશે [illegible] છું.

(૪૩૨)

તું તું કરતા તું ભયા, મુઝમેં રહિ ન "હું";
વારી ફેરૂં નામ પર, જીત દેખું તિત "તું".

"તું તું" કરતાં કરતાં, યાને "ખુદા ખુદા" કરતાં, મારામાં "હુંપણું" રહ્યું નહિ, પણ જ્યાં જોઉં છું ત્યાં "તું ને તું" યાને ખુદાજ દેખાય છે માટે હું કબીર તારા (ખુદા) નામપર ફીદા થાઉં છું યાને (ઓવારાઇ જાઉં છું) કે તે જપવાથીજ આ મહાન સુખ પ્રાપ્ત થાયછે.

મીઠા શબ્દો બોલવામાંજ ફાયદો છે.

(૪૩૩)

શબ્દ શબ્દ કહા કરો, શબ્દકે હાથ ન પાંવ;
એક શબ્દ ઓખડ કરે, એક શબ્દ કરે ઘાવ.

અમસ્થા શબ્દો બોલ્યા શું કરો છો, શબ્દને કાંઈ હાથ ને પગ હોતા નથી, છતાં એક શબ્દ દવા માફક માણસને આરામ કરે છે, જ્યારે બીજો (એક) શબ્દ સામાને જખમ કરી દુખ ઉપજાવે છે.

(૪૩૪)

એક શબ્દ સુખ રાસ હય, એક શબ્દ દુઃખ રાસ;
એક શબ્દે બંધન કટે, એક શબ્દે પરે ફાંસ.

એક શબ્દ સુખથી ભરપૂર હોય છે, ત્યારે બીજો શબ્દ દુ:ખથી ભરેલો હોય છે, એક શબ્દ મનુષ્યની મુશ્કેલીઓ ટાળે છે, જ્યારે (બીજો) એક શબ્દ તેને ગળે ફાંસી નાખે છે.

(૪૫૧)

એક શબ્દ ગુરૂ દેવકા, તાકા અનંત વિચાર;
થકે મુનીજન પંડિતા, બેદ ન પાવે પાર.

સદ્‌ગુરૂ માત્ર એકજ શબ્દ (મંત્ર) આપે છે, પણ તેમાં [illegible] અનંત ભેદ સમાએલો હોય છે, કે જેને, મોટા મુનિઓ અને પં[illegible] (જેને ગુરૂ મળ્યા નથી તેઓ) શોધતાં શોધતાં થાકી ગયા છે, [illegible] એનો ભેદ, વેદ (શાસ્ત્ર) માત્ર વાંચવાથી યા જાણવાથી મળી શકતો ન[illegible]

(૪૫૨)

ઘટ કે બાહર ઠગે, ચઢિયા સંકર શીશ;
વિતાડોંથી ભય નહિ, જહાં સદ્‌ગુરૂકા ઉપદેશ.

જ્યારે સદ્‌ગુરૂ પોતાના [illegible] આપે છે ત્યારે તેને [illegible] [illegible] જાણવે છે, [illegible] પણ [illegible]
શકતો નથી.

(૪૫૩)

[illegible] શબ્દકા, જો ગુરૂ કહે વિચાર,
[illegible] શબ્દ કછુ ના મિલે, દેખો નયન નિહાર

સદ્‌ગુરૂ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જાણે, તે માત્ર એક નાસ્તિક છે અને સાધારણ માણસ છે, પણ જે મિત્ર જેવું બોલે ના ચાલે, અને શાસ્ત્રનાં શિક્ષણ કદી સંભળાવતો હોય તે મુજબ જીંદગીમાં અમલ કરતો હોય, તે મારો ગુરુ છે, અને હું તેનો ચેલો છું.

(૪૧૪)

કથા કરની કુછ નહિ, જ્ઞાનહિ કહે અગાધ।
કહે કબીર ના રાચીએ, મુખ દેખે અપરાધ.

જેની બધી બાહ્યતીઓ ગમ નથી, પણ જે અમસ્તો મોટી મોટી જ્ઞાનની વાતો કરે છે, તે માણસનું મોઢું તમે જુઓ તો પાપની અસરમાં દેખાશે. સારાંશ કે ઘણું ઘણું જ્ઞાન મેળવ્યા છતાં જે કામ પોતાની કરણી સુધારતો નથી, અને કહે તેવું કરતો નથી, તે માણસ પાપો કરી ભવ છે.

(૪૧૫)

કહેની કે મીઠાનમે, કથની આવે અંત,
કથની ચિડે ચિત્તનાં, કહેની અમલ કમાય.

આ જીંદગીમાં મીઠાશથી (શિખામણથી) વાતો ઘણી કરાય છે, પણ એ બધી વાતો અધૂરી રહે છે, કારણ કે બોલવાનું બોલવું તે ઘણું સહેલું છે, અને તે બધું નિરર્થક છે; માત્ર કરણીથી સમજણ આવતી નથી.

(૪૧૬)

બીહુજની મીઠી કરે, કરે સુધ કે કામ,
ખુદ્યા ચાહ કર દેખતે, દેખિ દુર નિશાન?

બિલાડી એના મીઠા બોલ બતાવ કદી મોટી કરે, ને ઉંદર એની બેઠક કરે, ને ઉંચે ચઢીને જુએ કે દુરે ચાર ભેળુંત (ચાહે)

પાણીમાં રહે છે, પણ ગમે એટલી તેને પીવા છતાં, તેનો ખરાબ વાસ જતો નથી તેમ, માત્ર શરીરને ધોઇને સાફ કરવાથી, કોઇ માણસ પવિત્ર બની શકતો નથી.

જેવી કરણી તેવું ફળ.

(૪૭૧)

જૈસી કરણી આપણી, તૈસા હિ ફલ લે।
કુડે કરમ કમાય કે, સાંઇયાં દોષ ન દે.

જેવી કરણી તેવી પાર ઉતરણી, યને જે જેવું કરે તેવું ફળ તે મેળવે છે, નેક કરણીનું ફળ નેક આવે છે, પણ જ્યારે તું બદી કરે, ને તેનું ફળ (દુઃખ બગડ્યું) આવે ત્યારે તું ગફલતે ખુદાને ઠપકો આપતા ના બેસ, કારણ કે તે પણ તારી કરણીનું જ પરિણામ છે.

(૪૭૨)

રામ જરૂખે બેઠકે, સબકા મુજરા લેત।
જીનકિ જૈસી ચાકરી, તિનકો તૈસા દેત.

બે દાનાક્ષ માર્ગેમ બેઠા બધા સૌ કોઇની કરણીનો હિસાબ રાખે છે, તેથી જેવા જેની ચાકરી તેવું તન ઇનામ આપે છે અર્થાત્, કુદરતના કાનૂનના કાયદા બરાબર અચૂક રીતે કર્યું કરી લીધો છે, જેથી સર્વ કર્મ તેના ભોગવ્યા શિવાય છૂટતા નથી, પણ તેવી કર્મોથીજ તેવું શુભ ફળ આવે છે.

(૪૭૫)

દાતા નદિ એક સમ, સબ કોઇકો દેત ;
હાથ કુંભ જાકા જૈસા, તૈસા હિ ભર લેત.

ખુદા એક નદી સમાન છે, કે જે પોતાનું પાણી સર્વ તેને ભરી લેવા દે છે, પણ જેના હાથમાં જેવું ને જેવડું (નાનું વા મોટું) વાસણ હોય, તેવું ને તેવડું પાણી, તે નદીમાંથી ભરી લઇ શકે છે, માટે ખુદાએ આપેલો એક ભાગ્ય છે, કે માણસ જેવું ને જેવડું હોય તેવું ને તેવડું જ ફળ પામે.

(૪૭૬)

ઇતનાકે તો ગુન ઘને, અવગુન એકે નાહિ ;
જો દિલ ખોજું આપનાં, સબ અવગુન મુઝ માહિ.

[illegible]

(૪૭૭)

જબ તેરેકો [illegible] ચુકે, તેરેકો તુ બેઠ ભૂખ,
તેરેકો ભૂખે ભૂખ [illegible], [illegible]

[illegible]

(૪૮૧)

મેરે હમારી શિખ સુન, જો તું ચુકા હમ શીખ।
કહું કહું તું ક્યા કરે, ક્યા ક્યા શીખા હમ દેખ ?

તું [illegible] છે, તો તું [illegible] બિનુ મિલનું [illegible] અને [illegible]

[illegible]

(૪૬૧)

પઢે ગુને સબ બેદકો, સમજે નહિ ગમાર;
આશા લાગી ભરમકી, જ્યું કરોલિયાકી જાર.

વેદો (શાસ્ત્રો) ને ઘણાં સારી રીતે વાંચી, યા મોઢેથી બોલી જાય, પણ તેમનો ભેદ શું છે તેની, તે મુર્ખને સમજ હોતી નથી; કારણકે દુનિયાનાં લોકોની પેઠે, તેને પણ બધી જાતની આશાઓ અને વહેમો રહેલા હોય છે, જેથી કરોળ્યાની પેઠે, તેની ઉપર માયાનાં બંધનો ફરી વળેલાં હોય છે.

(૪૬૨)

પંડિત પઢતે બેદકો, પુસ્તક હસતિ લાડ;
ભક્તિ ન જાની રામકી, સબે પરિક્ષા બાદ.

જ્યારે તે વેદ વાંચવા બેસે છે, ત્યારે તે પુસ્તક તેની હસી કરે છે, ને જાણે બોલતું હોય તેમ કહે છે કે, પંડિતજી! તમે બધી પરીક્ષા પસાર કીધી! પણ ખુદાની ભક્તિ તે શું, તે કેમ થાય, એ તમે હજુ જાણ્યું નથી.

(૪૬૩)

પઢતે ગુનતે જનમ ગયો, આશા લાગી હેત;
બોયા બીજ કુમતને, ગયાજ નિર્ફળ ખેત.

શાસ્ત્રો ભણતાં ને સમજાવતાં તારો આખો જન્મ કાઢયો, પણ તારાં મનમાં તો તારા પોતા વિષેજ વિચાર રહેલો છે, ને ખુદા તે છેજ નહિ; ત્યારે કબીર કહે છે કે એવા બેવકુફો ખરાં તત્વને ગુમાવીને પોતાનાં ખેતરને ફળ વિનાનુ રાખે છે, યાને તેઓ ખરૂં સાર્થક કરી શકતા નથી.

(૪૪૭)

કાશી કાંઠે ઘર કરે, નહાવે નિર્મળ નીર;
મુક્ત નહિ હરિ નામ બિન, યું કહે દાસ કબીર.

[illegible] કબીર [illegible] પવિત્ર પાણીમાં [illegible] કબીર [illegible] હરિનું નામ લેવું [illegible] નહિ. [illegible]

(૪૪૮)

[illegible] નીર,
[illegible] કબીર

દિલ પવિત્ર થયા વિના ભગવાનની [illegible] જીંદગીનું સાર્થક થતું નથી.

(૫૦૧)

કામ ક્રોધ મદ લોભની, જબલગ મનમેં ખાન;
તબલગ પંડિત મૂરખહિ, કબીર એક સમાન.

જ્યાંસુધી માણસના મનમાં, કામ ક્રોધ [illegible] વિગેરે ભરેલાં [illegible] સુધી [illegible] ... [illegible]

(મુખ [illegible]) [illegible] છે.

૫૦૨

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૫૦૩

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભણી ગણીને [illegible] થયેલા તો ઘણાએ
હોય છે, પણ [illegible] [illegible] પુરુષ તો
[illegible] હોય છે.

(૫૧૩)

મેં જાનું પઢવો ભલો, પઢનેસે ભલો યોગ;
રામ નામસે દિલ મિલા, ભયેહિ નિંદે લોગ.

કબીર કહે છે કે:—પહેલાં હું એમ જાણતો હતો, કે શાસ્ત્ર ભણ્યાં કરવાં એજ ભલું છે, પણ પછી મને માલમ પડ્યું કે શાસ્ત્ર ભણવાનાં કરતાં યોગ કરવો વધુ સારો છે. હું તે યોગ કરતાં શિખ્યો ત્યારે હવે મારું દિલ ખુદા સાથે મળી ગયું છે તેથી હવે મારી કો નિંદા કરે તેની મને પરવા નથી.

(૫૧૪)

સમજનકા ઘર ઓર હય, ઓરેકા ઘર ઓર;
સમજ્યા પિછે જાનિયે, રામ બસે સબ ઠોર.

સમજદાર માણસની વાત એક છે, ને અણસમજુ લોકની વા બીજીજ છે. જે કોઇ સમજુ માણસ થયો છે, યાને જેને જ્ઞાન થયું તે તો પછી, ખુદાને બધે ઠેકાણે રહેલો જુએ છે ને જાણે છે.

(૫૧૫)

અજહુ તેરા સબ મિટે, જો ગુરૂ સુખ પાવે ભેદ;
પંડિત પાસ ન બેઠિયે, બેઠ ન સુનિયે વેદ.

એવા જાણકાર ગુરૂની પાસે તુ જાય, તો તેની પાસે તને ભે મળે, અને તારી જ જાળોનો છેડો તુરતજ આવી જાય; માટે હું કહું છું કે પુસ્તક પંડિત જેવાં માણસની પાસે બેસીને વેદ સાંભળ ના, કારણકે તેમાં તારૂં કાંઇ સાર્થક થવાનું નથી.

(૫૧૬)

કબીર! એ સંસારકુ, સમજાવું કંઇ બાર;
પુછ જ પકડે ભેંસકો, ઉતરા ચાહે પાર.

હું (કબીર) આ સંસારનાં લોકોને કંઇક વખત સમજ

અજ્ઞાની વિષે.

અજ્ઞાનીને ખોટી ચિજોજ ગમે છે.

(૫૨૫)

જે રીતી સતો તજે, સુંઠ તાકિ સતચાય;
નર ખાય કર ડારે, તો સ્વાંન સ્વાદ સે ખાય.

જે જે (ખોટી) રીતો સત્પુરૂષ ત્યાગ કરે છે, ... તે તે રીતેથી મૂર્ખ મનુષ્યો સંતોષ પામે છે, તે જેમ મનુષ્ય પોતાના ભોજનમાનું ખાધી વધેલુ (એંઠું) બાહેર ફેંકી દે છે, તેને કુતરાંઓ આતી ઉપાડી લે છે, તેમ જે ચિજોને ડાહ્યા પુરૂષો ખોટી સમજી છોડી દે છે તે તે ચિજોને મૂર્ખ લોકો ખુશીથી ઉપાડી લે છે.

(૫૨૬)

હરિજન આવત દેખકે, મોંહડો સુક ગયો;
ભાવ ભક્તિ સમજ્યો નહિ, મુરખ ચુક ગયો.

હરિજન (...) ને આવતા જોઇને જેનું મોઢું સુકાઇ જાય છે તે મનુષ્ય, ... ગુરૂ ... ... છે, ... નથી, ... તે મૂર્ખ મનુષ્ય પોતાના ... ... છે

(૫૨૭)

અવિદ્યા ... ... ;
... ...

... ...

(૫૩૭)

તરવર કદી ન ફળ ભખે, નદી ન સંચે નીર ;
પરમારથ કે કારને, સંતો ધરો શરીર.

ઝાડ પોતાનાં ફળો પોતે કદી ખાતું નથી, ને નદી પોતાનું પાણી સંઘરી રાખતી નથી, પણ તેઓ બીજાને આપવા કરે છે તેમ, જે સંતપુરૂષ છે, તે પોતાનાં શરીરને પારકાંનાં ભલા માટે ધરી રાખે છે, માને એ ગણુનો સ્વભાવ જ છે કે પારકાંનું ભલું કરવું.

(૫૩૮)

તરવર, સરવર સંતજન, ચોથા બરસે મેહ ;
પરમારથ કે કારને, ચારો ધર્યા દેહ.

ઝાડ, સરોવર, સાધુપુરૂષ ને ચોથો [illegible], એ [illegible] આચરણ દેહ [illegible] થયા છે, તેમાં [illegible] છે, પોતા માટે નહીં.

(૫૩૯)

ચંદ્ર સુરજ ચલત ન દિસે, બઢત ન દિસે બેલ,
હરિજન હર ભજતા ન દિસે, એ કુદરતકા ખેલ.

ચંદ્ર ને સુરજ ચાલતા છતાં, આંખ આપણી દીઠામાં નથી, ને [illegible] વેલો [illegible] આપણી આંખે દેખાતું નથી, તેમજ ભક્તો [illegible] ભજે છે તે આપણને માલમ પડતું નથી અર્થાત્, એ ભલું [illegible] છે, જેવા મનુષ્યની આંખે કે [illegible] નથી, એ કબીર કહે છે કે, કુદરતની કરામત છે.

(૫૫૮)

પંડિત ઔર મસાલચિ, દોનો સુઝે નાંહિ;
ઔરનકો કરે ચાંદના, આપ અંધેરા માંહિ.

પુ. ૧૬ માત્ર ભણીને જે પંડિત થયો હોય તે, અને મસાલચી એ બે માણસો, જો કે બીજાને અજવાળું કરનારા કહેવાય છે, પણ પોતાને અજવાળું કરી શકતા નથી, યાને પોતે અંધારામાંજ રહેનારા છે. અર્થાત જેમ મસાલચી બીજાને બની દેખાડી પોતે અંધારામાંજ રહે છે, તેમ પુસ્તક પંડિત, શાસ્ત્રનો ભેદ ન પામવાથી, અંધારામાંજ રહેલો હોય છે.

(૫૫૯)

નિર્પક્ષકો ભક્તિ હય, નિર્મોહિકો જ્ઞાન;
નિદ્વંન્દીકો મુક્તિ હય, નિર્લોભી નિર્બાન.

જે માણસ બધાંને એક સમાન જુએ છે અને સૌને સરખી રીતે ચાહે છે, તે માણસનીજ ખરી ભક્તિ છે એમ કહેવાય. જે માણસ દુનિયાની માયામાંથી છુટો થયો છે, તેનેજ ખરૂં જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું છે.

કોઈ પણ ચીજ યા માણસ પોતાથી જુદું છે, એવું ભાન જેનું જતું રહ્યું હોય, યાને જે કોઈ સર્વ ઠેકાણે સર્વ ચીજમાં ખુદાનેજ એકલો જુએ છે, તે માણસને મુક્તિ મળી છે યાને તે જન્મ-મરણના ફેરામાંથી મુક્ત થયો છે એમ ગણાય.

જેને કોઈ જાતનો લોભ રહ્યો નથી યાને જે દરેક કાર્ય, ઓસ મા વિચાર પોતાનો કાર્યથી સ્વાર્થ રાખ્યા વિના કરે છે, યાને જે સર્વ કાંઈ ઇશ્વરને અર્પણ કરે છે, તે માણસ નિર્વાણપદને પામે છે.

અસલ સ્વભાવ.

જેનાં કામ તેજ કરે.

(૫૧૦)

ભુખ ગઇ ભોજન મિલે, ઠંડ ગઇ કબાય;
જોબન ગયે ત્રિયા મિલે, તાકો કોન ઉપાય.

ભુખ ગયા પછી ખાવાનું મળે, ને ઠંડી ગયા પછી ઓઢણું મળે તે શા કામનાં? તેમ માણસની જુવાની ગયા પછી, યાને ઘડપણમાં મરદ પરણે, તે શા ખપનું?

(૫૧૧)

જ્યું ગુંગાકે સેનકો, ગુંગાહિ પહિચાને;
ત્યું જ્ઞાનીકે જ્ઞાનકો, જ્ઞાની હોય સો જાને.

જેમ મુંગા માણસનાં હાથના ઇસારાની વાત, મુંગો હોય તેજ સમજી શકે છે, તેમ જ્ઞાની પુરૂષોની વાતો, જે કોઇ જ્ઞાની હોય તેજ સમજી શકે છે.

(૫૧૨)

માંગનકો ભલો બોલનો, ચોરનકો ભલી ચુપ;
માલીકો ભલો બરસનો, ધોબીકો ભલી ધૂપ.

જેમ માળીને વરસાદ ભલો છે, ને ધોબીને તડકો પડે તે સારું છે તેમ, જે કોઇને કાંઇક માગવું હોય તેને માટે બોલવું, એ સારું છે વાને તેને તે પોતાની જબાન બોલાવીજ જોઇએ; જ્યારે એક ચોર

સખાવત વિષે.

સુખ આપવામાંજ છે, લેવામાં નથી.

(૫૮૭)

જહાં દયા વહાં ધર્મ, જહાં લોભ વહાં પાપ;
જહાં ક્રોધ વહાં કાલ, જહાં ક્ષમા વહાં આપ.

જેનામાં દયા હોય તે માણસજ ધર્મી કહેવાય, જેનામાં લોભ હોય તે માણસ પાપ કરે છે, જ્યાં ક્રોધ યાને ગુસ્સો વેરભાવ રહેલો હોય ત્યાં કાળ હાજર છે, યાને તેનો નાશ થવાનોજ, પણ જેનામાં સહનશીલતા હોય યાને જે કોઇ બીજાની ભુલો દરગુજર કરનારો હોય તેનામાંજ ખુદાનો વાસો રહેલો છે.

(૫૮૮)

કુંજર મુખસે કન ગિરે, ખુટે ન વાકો આહાર,
કીડી કન લે ચલી, પોષણ કે પરિવાર

મોટા મોટા હાથીના મોઢામાંથી કણ જેવા નાના [illegible] પડી જાય છે, તેથી કાંઈ હાથીનો ખોરાક ઘટી જતો નથી. [illegible] કીડી કણીઆ જેવી ઉપાડી લઈ જાય છે ને તેમાંથી પોતાના [illegible] કુટુંબ પરિવારનું પોષણ કરે છે, અર્થાત્, [illegible] કેટલુંક [illegible] થઈ શકે છે ને માણસનું કાંઈ ઘટી જતું નથી [illegible] કમીનું કહેવું લાગે છે

સંતોષ વિષે.

(૧૧૧)

ગઉધન ગજધન ગોપીધન, ઔર રતન ધન ખાન;
જહાં આવે સંતોષધન તો, સબ ધન ધુળ સમાન.

ઘણાં ગાય ઢોરોનો ધણી હોય, ઘણાં હાથીઓ રાખનાર (રાજા) હોય, ઘણી સ્ત્રીઓનો ધણી હોય, અને ઝવાહિરોની ખાણનો માલેક હોય, પણ જેની પાસે સંતોષ ધન છે તેને ઉપલું સૌ કાંઈ ધૂળ સમાન છે, યાને જે કોઈ સંતોષી છે અને ગમે તેવી હાલતમાં સંતોષ રાખી જાણે છે, તે માણસના જેવો સુખી બીજો કોઇ નથી.

(૧૧૨)

મારીયે આશા આપની, જીને ડસ્યા સંસાર;
તાકા ઓખદ (સં)તોષ હય, કહે કબીર બિચાર.

જેને આ સંસારની જંજાળો લાગેલી છે, અને તેઓને જે મારવા ચાહતો હોય, તો તેનો ઇલાજ માત્ર સંતોષ છે. અર્થાત્, દુનિયાની ચિજો નહિ મળવાથી જે દુ:ખ થાય છે તે દુ:ખ દૂર કરવા, જે માણસ તત્પર હોય તેણે સંતોષી થવું.

(૧૧૩)

કબૂક મંદીર માલિયાં, કબૂક જંગલ બાસ;
સબી ઠોર સોહામનાં, જો હરિ હોય પાસ.

જેની પાસે ખુદા છે યાને જેનું મન ઇશ્વર તરફ લાગેલું હોય છે, તે ગમે તો રાજમેહેલમાં વસે, યા જંગલમાં વસે, પણ તેનું મન સંતોષી

ચિંતા વિષે.

આ [illegible] ચિંતા [illegible], [illegible] ગા મ ટે કરવી?

(૧૨૨)

સાલેઅરે અબ કછુ અને, અ [illegible] કછુ નાય;
સાધુ [illegible] પરબત કરે, આર પરબત રાઇ માય.

[illegible] આજ [illegible] છે, [illegible] કામ થઈ શકે નહિ; તે સાહેબ [illegible] કરે, અને [illegible] જેવો બારીક કરી નાખે. અર્થાત્, [illegible] ના [illegible] અને છે, આપણા મ [illegible] કરવી [illegible]

(૧૨૩)

ચિંતા [illegible] હરિ [illegible] ચિંતા [illegible],
[illegible] ચિંતા [illegible] પાન

[illegible] સોજ ચિંતા [illegible] છે, [illegible] વિષે [illegible]

[illegible]

કબીર મેં ક્યા ચિંતવું હમ ચિંતવ ક્યા હોય?
હરિ આપાહ ચિંતા [illegible] ચિંતા ન હોય

[illegible] શું થા [illegible] માટે શાનેજ ચિંતા રાખવી

(૧૨૮)

ડિપે બિના માગે બિના, જાન બિના સબ કછુ આય;
કાહે કો મન કલપીયે, સોહેજ રહે સમાય?

જ્યારે આપણા વગર કાપે, વગર માંગ્યે અને વગર જાણ્યે સૌ કાંઇ થાય છે અને આવે છે, અને જ્યારે એવું સહેલાઇથી બની થાય છે ત્યારે આપણે માણસે શા માટે કલ્પના અને ચિન્તન કરવું?

(૧૨૯)

દાતા નદી એક સમ, સબ કોઇકો દેત;
હાથ કુંભ જીસકા જૈસા, તૈસાહિ ભર લેત.

ખુદા એક નદી સમાન છે, જે સર્વ કોઇને આપે છે; જેવું જેવું વાસણ (નાનું વા મોટું) હોય તેવું અને તેટલું પાણી તે નદીમાંથી ભરી લે છે તેમજ, ખુદા પણ દરેકને તેની લાયકાત મુજબ આપ્યો જાય છે.

(૧૩૦)

મુરદેકોભી દેતા હય, કપડા લત્તા આગ;
જીવત નર ચિંતા કરે, વાકો બડો અભાગ.

મુડદાને યાને મરણ પછી પણ શરીરને કફન, આગ, પાણી વગેરે તે (ખુદા) પહોંચાડે છે, તો પછી જીવતા જીવત જે માણસ પોતા માટે ચિંતા કરે તેને ખરેજ અભાગ્યાપણું લાગેલું હોવું જોઇયે.

(૧૩૧)

આશા તો એક રામકી, દુજી આશા નિરાસ;
નહિ કીનારે ઘર કરે, કબૂ ન મારે પ્યાસ.

ખુદા સિવાય બીજી બધી ચિજોની આશા કાપેલી ફોકટ છે, નદીની પાસે રહેતા હોય તેઓ કદી પણ તરસે મરતા નથી તેમ. જે કોઇ ખુદા ઉપર વિશ્વાસ રાખે છે, તે કદિ પણ નિરાશ થતો નથી.

(૩૩૫)

રામ નામસે હિત મિલા, જમ હમપર ખરાય;
મારે ભરોસા રામકા, ઐસા નર્ક ન જાય.

[illegible] સાથ મળી નથુ દાસ. [illegible] અંતરમેં
હોય [illegible]

([illegible])

અજર અમરકો આપકે, અનહદ નગર શરીર.
નાદ પુરુષ પ્રકાશમેં, [illegible] દાસ કબીર

જિહ્વા.

જીભના સ્વાદને લીધે જ માણસ સ્વાધીન બને છે, ને પાપો કરે છે.

(૧૫૧)

મચ્છી ચૂકી જલ માંય, બંધ દઇ લપટાય,
ધીમર પકડ કર મારી, ત્યારે ફેરી ગુમાય.

માછલીને પાણી ગમે છે તેથી તે ગલના રસ પર બેસે છે તેથી ખેંચો તેમાં સપડાઇ જાય છે ને તેમાંથી બહાર નીકળતાં પકડી મરી જાય છે તોયે છૂટી શકતી નથી, અને જીભના લીધે પોતાનો જાન ગુમાવે છે તેમ, જીભના સ્વાદને માટે માણસ કરે છે અને પોતાની દેહને નુકશાન કરે છે.

(૧૫૨)

ભાખી મીઠ ચુગી ચાખી, ખારી મુખ સંતાપ,
બે ચાહેમાં ચીપટી, તો બહેત સાહેબ ભાખ.

ભાખી ને ચુકો રોટલી (સાદુ ખાણું) જ આપણે માટે છે, કારણકે ખાણુ ખાતાં જતાં દુ:ખ આવે છે, માટે તું જો સ પકવાન ખાવા કરી તો પછી "ઘા ભાખરે" "આ ભાખ એવું કશું કરવું પડશે. અર્થાત્, સાદો ખોરાક ખાવાથી સદા શરીરની તંદુરસ્તી જળવાય છે. પણ માત્ર જીભના સ્વાદને જેઓ તરેહવાર ચીજો ખાય છે તેઓને શરીરનાં દુ:ખો ઉત્પન્ન છે, અને ત્યારે તેઓને પસ્તાવો થાય છે.

(૧૫૮)

ખાટાં મીઠાં દેખકર, જીવ્હા ધર હૈ નીર;
તબલગ મન પાકા નહિ, કાચા નીપટ ફકીર.

ખાટું મીઠું જોઈને, મોઢામાં પાણી છુટે ત્યારે જાણવું, કે મ[illegible] હજુર પાકું થયું નથી, પણ કાચ્ચું યાને અજ્ઞાન છે, યાને આપણું[illegible] તનદુરસ્તીના ફાયદાની ખબર નથી.

(૧૫૯)

ખાટા મીઠા ખાય કર, કરે ઇંદ્રીઓકા ભોગ,
સો કૈસે જન પહોંચે, સાહેબજી કે લોગ!

ખાટું મીઠું ખાયા કરી, ઇંદ્રિયોના વિષયોનાં ભોગ ભોગવ્યા કરે તો પછી તે માણસ ખુદાને કેમ જઈ પુગે! કારણકે માણસનું મ[illegible] ઇંદ્રિયોના સ્વાદથી ચકભમ થઈ જાય છે, તેથી તેને ખાવું એ સિવા[illegible] બીજું કાંઈ દરગીઆ કરવાનું છે, એવું ભાન થતુંજ નથી.

હિંસા.

સાથી મોટું પુણ્ય, તે જીવ બચાવવે.

(૧૬૦)

દેખ પરાઇ ચોપડી, મત લલચાવો જી.
રૂખા સુકા ટુકડા, ઔર ઠંડા પાની પી

[illegible] સ્વાદદાર ખોરાક જોઈને, તું [illegible] ના [illegible], [illegible]
જો તું એવું માનતો હોય કે મારું શરીર નીરોગી છે તો તને [illegible]

સેવા કરતો રહું, ને સતના માર્ગે ચાલ્યા કરું, કારણકે નેક કરણીમાંજ બધો સાર છે.

(૭૦૩)

બોલત હિ બિચ બાદ હય, પુછત હિ હય બાદ;
ઐસે મનમેં સમજ કર, ચુપ રહે સો સાધ.

અમસ્તું બોલવાથી મેરી તકરાર વધી પડે છે, ને પુછ્યાં પુછ્યાં પણ તકરાર ઉભી થાય છે એ વાત જેઓ મનમાં સમજે છે તેઓ મુંગાજ બેસી રહે છે, ને કદિ પણ તકરાર કરતા નથી, અને તેઓજ સાધુપુરૂષો કહેવાય છે.

(૭૦૪)

બાદ કરે સો જાનીયે, નિગરેકા વોહ કામ;
સંત કુરસદ કહાં પાવે, સુમરન કરતાં રામ?

ફોકટની તકરારો કરવી, એ નવરા માણસનું કામ છે; સાધુપુરૂષોને ખુદાનું સ્મરણ કરતાં, વખતજ ક્યાં મળે છે કે તેઓ તકરાર કરવા બેસે?

(૭૦૫)

કહેતે કો કહે જાને દે, ગુરૂકી સિખ તું લેય;
સાકુંધ એક સ્વાનકો, ફેર જવાબ ન દેય.

ગુરૂની શિખામણ એવી છે કે, તારી સાથે કોઇ તકરાર કરવા બેસે, અથવા તને ગાળ પણ દીયે, તેને તેમ કરવા દે, પણ કોઇક અજ્ઞાની કુતરાની મીસાલ આંગ પર તકરાર કરવા આવે તેની સાથે તું સામા સામી તકરાર કરવા બેસતો નહિ.

(૭૭૬)

આવત ગારી એક હય, ઉલટત હોય અનેક;
કહે કબીર ના ઉલટીયે, વોહિ એક કી એક.

તને તે એક ગાળ આપે, ને તું પાછી વળતી ગાળ તેને દીએ, તો તેમાં વાત વધી જાય, માટે તું પાછો ઉત્તર આપતોજ ના, જેથી તેની ગાળ તેનેજ લાગશે.

(૭૭૭)

ગારી હિંસે ઉપજે, કલેશ કષ્ટ ઔર મિચ;
હારી ચલેં સો સાધવાં, લાગિ મરે સો નીચ.

ગાળાગાળી કરવાથી કજીયો કંકાસ વધે છે ને માણસને દુઃખ ને દિલગીરી ઉપજે છે, માટે જે કોઇ ગાળાગાળી કરવાથી હારી જાય યાને નહિ કરે તે માણસ, સાધુપુરૂષ કહેવાય ને તેને દુઃખ આવતું નથી, પણ જે કોઇ જરા જરામાં ઉતરી પડે, તે માણસ હલકો કહેવાય ને તેને દુઃખ આવ્યા કરવાનું.

(૭૭૮)

ગારી મોટા ગ્નાન હય, જો રંચક ઉરમેં જરે;
કોટી સવારે કામ, બેરી ઉલટા પાંય પરે.

ગાળગલોચ યાને બીજી તકરારો કરવી એમાં કેટલો ગેરલાભ છે એ વિષે જેને ગ્નાન થયું છે, તે માણસ એવી રીતે કામ ચલાવે છે કે તેનાં (કરોડો) કામો સફળ થાય છે, ને તેનો વેરી સામો તેને પગે પડતો આવે છે.

(૭૦૯)

અકેલેકો અકે જાને હૈ, મન પકડાવો ડોર;
સમજાયા સમજે નહિ, દે ધક્કા દે ઓર.

જે માણસ હઠીલો હોય ને અમુક (જોરે) રસ્તે જવા કરતો હોય, તેને ફેરવવાની કોશીશ કરતા ના, કારણકે જેમ તેને સમજાવ-સમજાવ કરીશું તેમ તેમ તે ઉલટો વધુ આડો ફાટશે, માટે તેને તેના રસ્તે જવા દે.

(૭૧૦)

અકેલેકો મન અકેલ હૈ, યહ પકડાવો ડોર;
કહા ગુનિયો માને નહિ, લાગુ કરો દે ઓર.

જે કોઈ [illegible] હોય તેને ફેરવવાની કોશીશ કરવી; ને [illegible]

([illegible])

[illegible]
[illegible]

[illegible]

([illegible])

[illegible]
[illegible]

[illegible]

ચાલવું. અર્થાત્, કોઈ સાથે પણ તરખોડ કે તકરાર કરવી નહિ, પણ સૌની સાથે મીઠાસથી અને નરમાશથી વર્તવું, તેઓનું બોલેલું આપણને પસંદ ન પડે તો પણ તેમને સામાં સખુનો કહેવા નહિ, પણ "તમારૂં મત તમને મુબારક" એમ કહી મીઠાશથી જવાબ આપવો, ને આપણને જે વાજબી લાગે તેમ કરવું, પણ તેને ખોટા પાડવાનો યત્ન ન કરવો.

(૭૧૩)

અતિ ભલા નહિ બોલનાં, અતિ ભલા નહિ ચુપ,
અતિ ભલા નહિ બરસનાં, અતિ ભલા નહિ ધુપ.

જેમ ઘણો વરસાદ પડે તે સારૂં નથી, ને ઘણો તાકો પડે તે પણ સારૂં નથી તેમ, ઘણું ઘણું બોલવું યાને મોઢાનો પટપટારો કર્યો કરવો તે પણ સારો નથી, તેમજ વળી તદન ચુપકીદી રાખવી યાને જ્યાં બોલવા ઘટતું હોય ત્યાં નહિ બોલવું એ પણ સારૂં નથી.

(૭૧૪)

વાદવિવાદ મત કર, કર નિત અપના કામ,
ગુરૂ ચરનને ચિત લાયકે, ભજ લે કેવલ રામ.

કબીર કહે છે કે તકરાર કરવાનું છોડી દઈને તારૂં પોતાનું ખરૂં કામ જે છે તે નિત્ય કરતો રહે ને તારૂં ધ્યાન ગુરૂનાં ચરણ આગળ ધરી, ખુદાને યાદ કર્યો કર યાને ભક્તીમાં ગરકાવ રહે.

(૭૧૫)

ઝગરા નિત્ય બરાઇયે, ઝગરા બુરી બલાય,
દુઃખ ઉપજે ચિંતા હુવે, ઝગરામેં ઘર જાય.

હમેશા કજીઆનું મોઢું કાળું કરજે, કારણકે ઝગડા એ મોટી બલા છે, તેથી માણસને દુઃખ ઉપજે ચીંતા થાય છે, અને છેવટે તેનું ઘર પણ નાશ પામે છે, યાને તેની માલ-મીલકત વગેરે નાશ થાય છે, એટલુંજ નહિ પણ પોતે પણ જીરથી જાય છે.

(૭૨૨)

કંચનકો તજનો સહેલ, સહેલ હય ત્રિયાકો નેહ;
નિંદા બોલ ત્યાગવો, બડો કઠીન હય યેહ.

સોનાનો ત્યાગ [illegible] હોય તેને છોડવાનું કામ સહેલું છે, સ્ત્રીના નેહ ત્યાગવો હોય તો પણ તેનું સહેલ છે, પણ નિંદા કરવાની ટેવ પડી હોય તે તજવી બહુ મુશ્કેલ છે માટે એ નિંદા [illegible] સૌથી બુરી છે.

(૭૨૩)

અંતર કતરની જીભ્યા રસ, નેનાં રૂપના નેહ;
તાકી સંગત રામજી, સ્વપનેમેં મત દેય.

માહેરના મોંઢે મિઠાશ અને [illegible] ચમકારા કરી, ફૂં [illegible] મન [illegible] (કાતરની) કાતર જેવી હોય, તેવા પુરુષની સંગત, એ [illegible] મને સ્વપ્નમાં પણ આપશો ના.

(૭૨૪)

હીરદે કતરની જીભ્યા રસ, મુખ બોલનકા રંગ;
આગે ભલા પીછે બુરા, તાકો તજીએ સંગ.

જેના હૃદયમાં કપટની કાતર હોય, પણ [illegible] વાતે મોઢાએ મીઠું [illegible] પાછળ [illegible] બુરું બોલે, તેવા માણસની સંગત [illegible] કરવી નહિ.

(૭૨૫)

જ્ઞાન ખુજ સાથકુ, કરે જુઠા કોઇ નેહ;
ઉસકી સંગત રામજી, મોહે સ્વપ્ને ન દેય.

જ્ઞાનાંતરને સાચા માણસની સાથે જો કોઈ જુઠી દોસ્તી કરે, અથવા ખમખા જે કોઈ સાચાની જુઠ કરે તેવા માણસની દોસ્તી, એવા કોઈને નાહ દેખાડ.

નારી વિષે.

(૩૨૯)

નારી હિસા ન દેખીયે, દેખ ન કિજે દોર;
દેખતહિ બિખ ચઢે, મન આપે કછુ ઓર.

મતલબ (કબીરનું) કહેવું એ છે કે, જે તરફ સ્ત્રી હોય તે તરફ તારી નજર ફેરવતો ના, અને તેને જોઈને (અથવા જોવા માટે) દોડાદોડી કરતો ના, કારણકે તેને જોવાથી મનમાં ઝેર ચડે છે, અને તેનાં મનમાં કાંઈક તરેહવાર (બુરા) વિચારો આવે છે

(૩૩૦)

નારી કાલી ઊજલી, નેક વિમાસી જોય.
સબહિ ડારે ફંદમે, નિચ લિયે સબ કોય

(૭૩૫)

પરનારી પ્રત્યક્ષ છુરી, જાને બિરલા કોય;
નાંહિન પેટમેં મારીયે, સર સોનેકી હોય.

પારકી સ્ત્રી એક દેખાતી છરીજ છે, એવું જે કોઇ વિરલો પુરુષ છે તે સમજે છે, ને છરી સોનાની પણ હોય તોયે કદિ પોતાના પેટમાં મારતો નથી, કારણ કે છરી મારવે તો પેટ કપાઇજ જાય.

(૭૩૬)

પરનારી રાતાં ફિરે, ચોરી બંદ તો ખાય;
દિવસ ચાર સરસો ફિરે, અંત સમુલો જાય.

જે કોઇ પરસ્ત્રીના નાદમાં પડે છે, તેને ચોરી છુપાથી રહેવું પડે છે, અને કદાચ ચાર દિવસ અર્થાત્ મગનદ ભોગવે છે, પણ અંતે તેનો સમુળો નાશ થાય છે.

(૭૩૭)

પર નારીકો રાચનો, જેસી લસનકી ખાન;
ખુને પેઠી ખાઇએ, પ્રગટ હોય નિદાન.

પરસ્ત્રીના નાદમાં રહવું ને લસણ ખાવું બરાબર છે, કારણ કે જેમ તે ખુણામાં બેસીને ખાધી હોય, તોપણ લસણનો વાસ છુપો રહેતો નથી પણ પ્રગટ થઇ આવે છે તેમ, પરસ્ત્રીના વિષયમાં જે પુરુષ પડ્યો હોય તે ગમે એવે છુપાઇને રહે તોપણ પ્રખ્યાત થાય છે.

(૭૩૮)

એક કનક અરૂ કામીની, બિખ્યા ફળકો પાય;
દેખતહિં સે બિખ ચઢે, ખાય સો મર જાય.

પૈસા અને સ્ત્રી, એ બે વિષયની ફળ જે ખાય છે તે, ઝેરી ફળ

છંદમાં પડ્યો હોય તે પુરૂષ મર્યાદાની કાંઈ દરકાર કરતો નથી, પણ મન ભાવે તેમ લાડ કરી લ્યે છે, ને ગમે તેમ બેપરવાઈથી રહે છે.

(૭૪૨)

કામ જહાં તહાં રામ નહિ, રામ તહાં નહિ કામ ।
દોનો એક જા કયું રહે, કામ રામ એક ઠામ ?

જેનાં મનમાં સ્ત્રીનો (ઇંદ્રિયોનાં ભોગ ભોગવવાનો) જ ખ્યાલ રહેતો હોય, ત્યાં ખુદાનો વાસો હોતો નથી, કારણ કે જેમ એક જગ્યાએ બે ચિજ ભેગી પેગા રહી શકતી નથી તેમ, કામ ને રામ (વિષય વાસના ને ખુદા) સાથે રહી શકતાં નથી. કારણ કે બન્ને પરસ્પર વિરૂદ્ધ છે, જ્યારે એક (કામ) જાય, ત્યારે બીજું (ખુદા) ત્યાં આવી શકે.

(૭૪૩)

ભક્તિ બિગાડી કામિયાં, ઇંદ્રિ કેરે સ્વાદ,
જનમ ગમાયા આપણી, હિરા ખોયા હાથ.

ઇંદ્રિયોની [illegible] [illegible], [illegible] ભક્તિ [illegible] રહે છે, [illegible] જન્મ [illegible] ગુમાવે છે, અને હીરો (ખુદા) ન હાથમાંથી ખોઈ બેસે છે

(૭૪૪)

કબીર ' મન મરકટ ભયા, ઇંદ્રિ અપને હાથ,
તોય કબુ ન છિટકે, કનક કામની સાથ.

[illegible] મન [illegible] હોય, અને [illegible] હાથમાં [illegible] હોય, [illegible] [illegible] હોય, તો પણ [illegible]

આત્માની નજરથી જોતાં નર કે નારી જેવું કાંઇ નથી.

(૭૪૮)

કામીકા ગુરૂ કામિની, લોભિકા ગુરૂ દામ;
કબીરકા ગુરૂ સંત હય, સંતનકા ગુરૂ રામ.

આના [illegible] માણસોએ ગુરૂ [illegible] પૂરા છે અને [illegible] પર ભિન્ન [illegible] પર દૃષ્ટિ [illegible] થઇ જાય.

ખાસ જેવું છે. અર્થાત્, પ્રેમથી ધ્યાન; ને ધ્યાનથી જ્ઞાન આવે છે. જેનાં દિલમાં ખુદાની ઉપર હેત હોય તેનું ધ્યાન વગર મહેનતે નિરંતર ખુદા પર લાગેલું રહે છે, અને ધ્યાન જ પૂર્ણ લાગેલું રહે, ત્યારે ખુદા દેખાવ કરતો રહે; પણ જેનાં દિલમાં ખુદાની ઉપર હેત નથી તેનું ધ્યાન ખુદા પર લાગતું નથી એટલે ઘાસ અને કાંટાવાળી જમીન ઉપર ચાલવા જઈએ ને પગ સરી સરી જાય, તેમ દિલમાં હેત વગર જે ધ્યાન કરવા જાય તેનું ધ્યાન થાયજ નહીં.

(૭૭૭)

પ્રેમ છુપાયા ના છુપે, જા ઘટ ઉમગ્યા હોય;
જદપિ મૂખ બોલે નહિ, નૈન દેત હય રોય.

જેનાં દિલમાં ખરો ખુદાઈ પ્રેમ હોય, તે કદી પણ છુપો રહેતો નથી, કદાચિત તે મોઢેથી બોલીને દેખાડતો ન હોય, જતાં તેની આંખો તે પ્રેમને પ્રદર્શિત કરી આપતી રહે છે.

(૭૭૮)

ઘડિ ચઢ઼ ઘડિ ઉતરે, વોહ તો પ્રેમ ન હોય;
અઘટ પ્રેમ હિરદે બસે, પ્રેમ કહિયે સોય.

ઘડીમાં ચડે, ને ઘડીમાં ઉતરી જાય તેને ગણ્યા કાંઈ ખરો પ્રેમ નથી, પણ જે કદિ પણ દિલમાંથી ખસે નહિ, અને નિરંતર ચાલુ રહે તેજ ખરો પ્રેમ કહેવાય.

(૭૭૯)

જા ઘટ પ્રેમ ન સંચરે, સો ઘટ જાનુ મસાન;
જૈસે ખાલ લુહારકી, શ્વાસ લેત બિન પ્રાન.

જેના દિલમાં (ખુદા તરફ) પ્રેમ [illegible] નથી, તે માણસનું શરીર (જીવતા છતાં [illegible] સ્મશાન [illegible] અને જેમ લુહારની

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(૮૧૦)

સાંઇયાં રીત ન પાઇયે, ખાતાં મિલે ન કોય;
કબીર સૌદા રામનું, સિર બિન કબુ ન હોય.

એ કાંઇ ખાલી મીઠાંની વાતોથી ખુદાને મળી શકાતું નથી, પણ ખુદાની સાથે સાટું કરવું હોય યાને ખુદાને મળવું હોય તો જ્યાંસુધી માણસ પોતાનું માથું યાને સર્વસ્વ તેને હવાલે કરતો નથી ત્યાંસુધી તેનાથી તેને (ખુદાને) પુમાતું નથી.

(૮૧૧)

હરિકા ગુન કઠન હય, ઉંચા બહુ અકથ;
સિર કાટી પગ તલ ધરે, તબ જા પહોંચે હથ.

ખુદાઇ ગુણ મેળવવો એ બહુ મુશ્કેલ છે, અને તે એટલો તો ઉંચો છે કે તેનો વિચાર મોઢેથી બોલી શકાતોજ નથી, પણ ત્યાં પહોંચવા માટે જ્યારે માણસ પોતાના કરોડો માથાઓ પગ તળે મુકે, યાને પોતાની ખુદીને કચડી નાખે ત્યારેજ ત્યાં પુગી શકાય છે.

(૮૧૨)

ઉંચા તરવર ગગન ફલ, પંખી મુવા સબ ઝૂર;
બહોત સિયાને પચ ગયે, ફલ લાગો પર દૂર.

એ (ખુદાનું) ઝાડ ઘણું ઉંચું છે ને તેના ફળો ઠેઠ આસમાને લાગેલાં હોય છે, જેથી તે મેળવવા જતાં પંખીઓ બધાં ઝુરી મરે છે. ઘણાક કહેવાતા શાણા પુરૂષો તે લેવા ગયા, પણ તે ફળ તેઓથી દૂર ને દૂરજ રહ્યું.

માશુકનો જીવ અને ખુદા વચ્ચે જે જુદાઇ થઇ છે તેનું પાછું મેળાપ થવું અને એ મેળાપ માટે જીવનું તલપવું, તે બિરહા છે, તેથી કબીર કહે છે કે જેના દિલમાં એ લાગણી થતી નથી તે માશુકનું શરીર જીવતું હોવા છતાં, તે મુવેલુંજ કહેવાય.

(૮૧૨)

બિરહા આયા દુઃખસા, કડવા લાગા કામ;
કાયા લાગી કાલસી, મીઠા લાગા રામ.

જે માશુકના દિલમાં [illegible] એકતાર ખરેખરી પેદા થઈ તેને દુનિયાની મોજ [illegible] કડવું [illegible] લાગે છે, અને શરીર કે જે તેને ખુદા સાથે [illegible] કરે છે તે [illegible], [illegible] મીઠો લાગે છે, અને [illegible] નથી.

(૮૧[illegible])

[illegible] બિરહા [illegible] [illegible] ન [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

(૨૫૧)

બહુ તેરા દુઃખ ના મીટાવે, શેનું તેરા ભણી ઘર જાય ।
મનકા મનમેં બિચારનાં, ક્યું મુલ ગમ્યું જાય.

[illegible] કહે [illegible] તેથી [illegible] દુઃખ સુમારું નથી, તે સૌ [illegible] આપ છે. ([illegible] કરવું શું ? તેને [illegible] આવે છે) [illegible] મનમાં [illegible] વિચારવાની [illegible] પ્રમાણિક થાકે [illegible] ભણેલી [illegible] મનની [illegible] સુધી [illegible]

(૨૫૨)

પંડિત [illegible] [illegible] પાસ,
[illegible] કબીર [illegible] [illegible] મિલનવા આસ.

બિરહા.

ખુદાને મળવા માટે કબીરની વિનન્તી.

(૮૧૫)

બિરહેની સર લાગી, આતુર હોય શરીર;
બેગી દર્શન દિજીયે. તો જીવે દાસ કબીર.

જેમ કોઈ સ્ત્રી, પોતાના ભરથાર ઉપર આસક્ત થયલી હોય તેને જોવાને માટે તેનું શરીર આતુર હોય છે, તેમ કબીર કહે છે કે એ પ્રભુ, તને જોવાને આતુરતાથી હું ... છું માટે મને તારાં દર્શન કૃપાથી આપો કે, તો હું જીવતો રહું.

(૮૧૬)

બિરહેની હૈત અહેરો, સુનો હમારી સુજાન;
બેગી તુમ આ મિલો, નહિ તો તજ્યા પ્રાન

જેમ કોઈ સ્ત્રી, પોતાના વહાલા ઉપર પોતાના ... [illegible] ... કરેછે ... તેમ કબીર કહે છે કે એ ખુદાની ... [illegible] ... તે ખુદા ... પોતાનો ... [illegible] ... માટે ... [illegible] ... હું મન કૃપાથી આવી મળ, નહીં તો ... [illegible]

(૮૧૭)

આઇયા તુમ મત જાનિયો, કે પ્રીત ઘટે ચવચિત
મરૂ તો તુમ સુમરત મરૂ જીઉં તો સુમરૂં નિત

[illegible]

(૮૫૫)

પાની હિંસે પાતલા, ધુંવા હિંસે ઝીન;
પવન જિથ ઉતાવલા, સો દોસ્ત કબીરે કીન.

જે પાણી કરતા પણ પાતળુ છે, ધુમાડા કરતા પણ ઝીણુ છે, ને પવન કરતા પણ જેની ઝડપ વધારે છે, તેના દોસ્તી પાન ઓળખ કબીરને થાન ગઇ

(૮૫૬)

દેખો કરમ કબીરના કછુ પૂરબલા લેખ
[illegible]

ત્યાગ તો એવો કરવો, કે જાણે એ એની વેળા છોડી દેવાય, તે માટે મનમાં એવો મજબુત વિચાર કરવો કે આ જાણે જે છે તે “ મારૂં નથી, ખુદાનું છે.”

ધન, દોલત, માલ, ખજાનો, છોકરાં, બચ્ચાં સૌ કોઇ તે સાહેબનું આપેલું છે— ને તેનું (ખુદાનું) છે. મારૂં કાંઇએ નથી.

એ ઓહા! મારી અંદર “ મારૂં ” યાને “ મારી જાતનું ” પોતાનું હોય એવું કાંઇ નથી, જે કાંઇ છે તે બધું તારૂં છે, ને તે તને પાછું હવાલે કરૂં, તો ‘ મારૂં ’ તેમ [illegible] કહેવાનું ‘ મારૂં હતું ’ કે તે [illegible] નથી. અર્થાત્, જો આપણે [illegible] આ ખાકી શરીર [illegible] સમજે [illegible] માણસનું પોતાનું નથી [illegible] આવે છે કે માણસના [illegible] એમ કરતા કરતાં, [illegible] મનનું હોવાથી, [illegible] બીજી [illegible]

અંગ તેરમું.

મારીને ક્યાં [illegible] કહે આવ્યા.

મારીએ આરાધ આપની, છને [illegible] ક[illegible]ર;
[illegible] [illegible], કહે કબીર વિચાર.

[illegible] [illegible] (કુમિટ) ને મારી [illegible].

[illegible] આરાધ [illegible]. [illegible] [illegible] (આરાધ [illegible] [illegible]). [illegible] [illegible] [illegible]

જંત્ર પંદરમું.

ધરિયે કયા? તો કહે ધીરજ.

ધીરજ બુદ્ધ તબ જાનિયે, સમઝે સબકી રીત;
ઉનકા અવગુન આપમે, કબુ ન લાવે મીત.

ધરવું શું? તો કહે કે (હરેક કામમાં ને હરેક વખતે) ધીરજ ધ

અર્થ, એક માણસ (ખરો) ધિરજવંત બુદ્ધિનો થયો છે એ ત્યારેજ કહેવાય કે જ્યારે તે સૌ કોઇની રીતભાત સમજતો થાય ને સૌનો સ્વભાવ સંભાળી લીએ, પણ તેઓના અવગુણો કદી પણ પોતાક આવવા દે નહી.

જંત્ર સોળમું.

ઠેહેરાઇયે કયા? તો કહે મન.

મન ઠેહેરા તબ જાનિયે, અનસુજ સબે સુજાય;
જ્યું અંધિયારે ભવનમે, દિપક બાર દેખાય.

ઠેરવવું શું? તો કહે કે તારૂં મન ઠેરવ.

અર્થ, માણસનું મન, અહિં તહિં ભમતું બંધ પડીને શાંત થયું છે એમ, ત્યારેજ જાણવું કે જ્યારે નહિ સમજ પડે તેવી વાત હોય તે સમજ પડી જાય. જેમ અંધારી જગ્યામાં દીવો બાળ્યાથી ત્યાંની બધી ચિજો દેખાઇ આવે છે તેમ, મન શાંત થયાથી બધી (ગુપ્તેલ) વાતો સમજ પડી જાય છે, માટે કબીરનું કહેવું એ છે કે તારા મન પર કાબુ રાખી તેને ભમતું અટકાવી શાંત રાખ, તો પછી બધી વાતો તને સેહેલાઇથી સમજ પડી જશે.

[illegible]

પૈસાના ખેલ વિષે.

ખેલ સબ પૈસેકા, સબકુછ બાતાં હય પૈસા.

પૈસા જોરૂ, પૈસા લડકા, પૈસા બાબા બહેનાં,
પૈસા હાથી ઘોડે પલાના, પૈસા લગે નીશાના-ખેલ.
પૈસા દેવ પૈસા ધરમ-પૈસા સબ કુછ ભાઇ,
પૈસા રાજા રાજ કરાવે-પૈસા કરે લડાઇ-ખેલ.
પૈસા હાથપે અમ્બુય[1] ચડાવે-પૈસા ઘોડે ઉરાવે,
એક દીન પૈસા બાદલ ગયા તો-પાઉમેં લગર પરાવે-ખેલ.
પૈસા ગુરૂ પૈસા ચેલા, પૈસા ભક્તિ કરાવે,
કહત કબીરા સુન ભાઇ સાધુ-પૈસા જીવ ઊરાવે-ખેલ.

1 અમ્બારી (હાથીપર બેસવાની)

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

બાહેરના દેખાવો કર્યાથી ઇશ્વર મળતો નથી.

રાગ—કાફી ભજન.

રામ નામ તું ભજ લે પીયારે, કાહેકુ મમકુરી કરતા હય,
કયી મરીકા બંગલા તેરા, પાવ પલકે લગાતા હય—રામ૦

બ્રહ્મન હોકર પુરાન બાંચે, સ્નાન તરપન કરતા હય.
સબકાલ મુથીસ રહતા હય, યું ક્યા સાહેબ મિલતા હય?—રામ૦

જોગી હોકર જટા બઢાવે, હાથ મરનમેં રહતા હય
દોનો હાથ સીરપર ધરકે, યુ ક્યા સાહેબ મિલતા હય?—રામ૦

માનભાવ હોકર કાલે કપડે, કાલી [illegible] [illegible] કરતા હય,
ઉલટી [illegible] હાથમેં પકડી, યુ ક્યા સાહેબ મિલતા હય?—રામ૦

સુવરાં હોકર [illegible] પુકારે [illegible] ક્યા સાહેબ [illegible] હય?
સુંગીકે [illegible] પુંછ [illegible] [illegible] ગુનતા હય? રામ૦

[illegible] હોકર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ફીરતા હય
[illegible] [illegible] મિલતા [illegible], યુ ક્યા સાહેબ મિલતા હય? રામ૦

કહત કબીરા સુન ભાઈ સાધુ [illegible] [illegible] જપતા હય
[illegible] [illegible] [illegible] ધ્યાન ધરતા હય તેકુ સાહેબ મિલતા. કબી૦

દુનિયા બધી દુઃખી છે, જેણે મન જીત્યું તેજ સુખી છે.

રાગ–પુર્વી તીનતાલ.

જહાં દેખે સો દુખીઆ બાબા, સુખીઆ કોઈ નહી રે,—!

જોગીબી દુઃખીયા જંગમ દુઃખીયા, તપસીકુ દુઃખ દુના
આશા મનસા સબઘટ બ્યાપી, કોઈ મેટેઙ નહી સુન્યા—જહાં.

રાજાબી દુઃખીયા પ્રજાબી દુઃખીયા, દુઃખીયા સબ વૈરાગી
દુખ કારનસે શુકદેવને, ઉંદરી માયા ત્યાગી—જહાં.

સાચ કહું તો સબ જગ દુઃખીયા, જુઠા કહી ન જાઇ
બ્રહ્મા વિષ્ણુ શંકર દુઃખીયા, જીને સૃષ્ટી જમાઇ—જહાં.

ધુત દુઃખીયા અવધુત દુઃખીયા, દુઃખીયા હય ધની રંક
કહત કબીરા ઓ નહીં દુઃખીયા, જીને મનકું જીતા—જહાં.

કાલે શું થશે તેની આપણને ખબર નથી,
માટે ખુદાને ભજી તારૂં ખરૂં કામ કરી લે.

રાગ—સોની.

જગતમેં ખબર નહિ પલકી.

સુકૃત કર લે પ્રભુરામ સમર લે, કૌન જાને કલકી.—જગ૦

જબલગ હંસા બસે કાયામેં, તબલગ દેહ મંગલકી.
હંસા દેહિ છાંડ ચલા જબ, તબ માટી જંગલકી.—જગ૦

તારા મંડળ રવિ ચંદ્રમા, સબહિ ચલા ચલકી;
દિન ચારકે ચમત્કારમેં, બિજલી જૈસે ચમકી.—જગ૦

માત પીતા સુત કુટુંબ કબિલે, દુનિયા મતલબકી,
કાયા માયા નાર સ્નેહિ, અંતે રહી અલગી.—જગ૦

કુંડ કપટ કર માયા જોડી, કરે બાતાં છલકી.
પાપકી પોટ ધરે શિર ઉપર કૈસે હોય હલકી?—જગ૦

જગતકી આશા છોડ કર અબ યાદ રખ રબકી;
ચોરાસીકો ફેરો મિટે, રહે ન ભય જમકી.—જગ૦

[illegible]

એક લક્ષ પુત્ર સવા લક્ષ નાતી
સો ઘર નહીં કોઇ દીવા કે બાતી
મેઘનાદ પુત્ર સમુદ્ર જેસી ખાઇ
કુંભકરણ બિભીષન જેસે ભાઇ—કયા.
શંકર સરીખા પુજવા આવે,
બ્રહ્માજી નિત્ય વેદ પાઠ ગાવે,
કયા કરૂ છપરી ઓર કયા કરે ડાટી
ન જાનુ એની કહા પડેગા માટી કયા.
કયા કરૂ મંદિર ઓર કયા કરૂ ડાંડા,
છોડ ગયે રાવન [illegible] ડાંડા
કહેત કબીર સુન [illegible] [illegible],
સો નર અબ તેરા ચરનકુ ચહાતા—કયા

નાડ [illegible] ચેન ને [illegible] કરી
જાનુ [illegible] નથી.

[illegible]

નિર્ધન કે ધન રામ, હમારે નિર્ધન કે ધન રામ
ચોર ન લેવે ઘટી ન જાવે ખાડ પડે આવે કામ નિર્ધન
સોવત બેઠત [illegible] ઉઠત [illegible] [illegible] [illegible] નામ
દીન દીન હોત [illegible] [illegible] [illegible] નહીં [illegible] દામ—નિ૦
[illegible] ચઢત [illegible] [illegible] પાન નહીં ખાટી [illegible]
કહત કબીર સુનો ભાઇ સાધુ [illegible] નહિ કામ નિ૦

[illegible]

બાહેરજ શોધવાની કોશીશ કરી અટવાઈ મરે છે—(૩) આકા
જે ઇશ્વરી નાદ વાગ્યા કરે છે તે, જ્યારે તું ગુરૂ પાસે રહી તેનો
સમજશી ત્યારેજ તને સંભળાશે અને ત્યારેજ તને તારૂં પોતાનું સ
કે જે ઇશ્વર છે તે તારામાંજ રહેલો છે એવું તું અનુભવશે—
બધાઓ નાત ૯૯ ઉપર આવી અટકી રહે છે. તેની પેલી પાર
જતા નથી, પણ જે કોઇ કબીર જેવો થાય તેજ પેલીમેર
પુગે છે યાને ખુદા સાથે એક થઇ જાય છે.

આરસીમાં મ્હોડું જોઇ હરખા નાં.
તારા અંતરમાં જો "તું કેવો છે!"

મુખરા ક્યા દેખે દરપનમે
દયા ધરમ નહીં મનમે—

જસી ફુલ રહે ફુલબાદી—બાસ રહે નીજ ફુલમે
એક દીન એસી હો જાવેગી—ખાખ ઉડેગી તનમે—

ચુવા ચંદન અબીર અગરની, શોભે ગોરે તનમે
ધન જોબન ડૂંગરકા પાની, ઢલ જાવેગા ખીનમે—

કવરી કવરી માયા જોરી—સુરત રહે નીજ ધનમે
દસ દરવાજે બંધ રહે તો, રહે ગઇ મનકી મનમે—

પગીયા બાંધે પગ અસવારે, ફોત જુલા જુલ તનમે
કહત કબીરા સુન ભાઇ સાધુ, એ ક્યા લગ રહે મનમે.—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સુંદર પુસ્તક સને ૧૮૭૭ માં બાહેર પાડ્યું છે જેનું નામ "કબીર એંડ કબીર પંથ" છે, જેઓને કબીર પંથ વિષે જાણવાની ખાહેશ હોય તેઓને એ ચોપડી વાંચવાને ભલામણ કરશું.

કબીરના જન્મ વિષેની દંતકથા.

કબીરના જન્મ વિષે [illegible] હેવાલો [illegible] એ અત્રે આપીશું—કહે છે કે એક [illegible] પોતાના પિતા સાથ [illegible]

આ રીતની દંતકથાઓ કબીરને મારે ચાલે છે, પણ આટલું તો ચોક્કસ છે કે, કબીર કોઇ આ નિરૂ નામના જુલૈયાનો ખરો છોકરો ન હતો, પરંતુ કબીરનું લાલન પાલણ નિરૂએ કર્યું હતું એ વાત સિદ્ધ છે, અને સર્વ કબીર પંથીઓ તે વાત કબુલ રાખે છે, જે વાત કબીરજીનાં એક ભજનમાં તેણે ગાઇ હોય એમ લાગે છે, કે ત્યાં કબીર જણાવે છે કે હું તુરતજ વણતનું કામ છોડી દઇ, હરિનાં કિર્તનો ગાવામાં મચ્યો રહીશ. બીજા એક પદમાં તે જણાવે છે કે પુર્વ જન્મમાં તે એક બ્રાહ્મણ હતો. પણ તે ભવમાં રામભજન કરવામાં તેણે આળસ કરી હતી, માટે હાલમાં તે એક જુલૈયા તરીકે અવતર્યો હતો. સર્વ દંતકથામાં જે પહેલી કહી ગયા કે, કબીરની માતા એક બ્રાહ્મણી વિધવા હતી, તે વાત ઘણાંકો માન્ય રાખે છે.

કબીરનાં બાળપણની વાતો.

કબીર, બાળપણથીજ શબ્દોચ્ચાર કરતો હતો; નહાનપણમાં એક છોકરા તરીકે પણ કબીર પોતાના રમતગાળ હિંદુ-મુસલમીન સાથીઓને ફરીયાદ કરવાનું કારણ આપતો હતો. રમતા રમતા તે "રામ રામ" અને "હરિ હરિ" કરી બુમો પાડતો હતો, જેથી મુસલમીનો તેને કાફર કહેતા. આના જવાબમાં તે જણાવતો કે જે કોઇ બીજાને નાહક મારે, જુઠો વેષ બતાવી જગતને ઠગે, દારૂ પીએ, અને ન ખાવાની વસ્તુ ખાય, પારકો માલ મારી જાય, વગેરે, વગેરે, નાલાયક કામો કરે તેજ ખરો કાફર કહેવાય, જે માટે તે બોલતો કે :—

> ગલા કાટ બિસમિલ કરે, વોહ કાફર બેબુજ;
> ઔરનકો કાફર કહે, અપનાં કુફર ન સુઝ.

અર્થ, જે કોઇ બીજાનું ગળું કાપે ને વળી તે કાપતાં ખુદાનું નામ લે, તે ખરો કાફર (અપવિત્ર) છે, તે બીજાને કાફર કહે છે, પણ તેને પોતાનું નાલાયકપણું દેખાતું નથી.

હું વણકર હોવાથી મારે ઘર સુતરનાં તાણાથી કપડાં સદા વણાય છે, અને તમો પવિત્ર જનોઇ પહેરો છો; તમો પણ ગીતા અને ગાયત્રી (અગરથા) મોઢેથી વાંચો છો જ્યારે "ગોવીંદ" તો મારાં અંતઃકરણમાં વસેલો છે.

હું તો ઘેરો છું, ને તમો બ્રાહ્મણ એટલે જન્મોજન્મનાં ઘેટાંનાં (માણસ જાતનાં) ભરવાડ યાને રખેવાળ કહેવાઓ છો, તો તમારી ફરજ છે કે તેઓને પાપમાંથી બચાવો, અને નહીંતો તમો અમારા સ્વામી (ગોર) કેમ થઇ શકો!

તમો તો બ્રાહ્મણ છો, અને હું તો કાશીનો માત્ર એક જુલૈયો (વણકર) છું, તોપણ તમો મારી વાત સાંભળો કે તમો નિત્ય વેદ વાંચવા છતાં દુનિયવી રાજપાટ (માલમતા) શોધતા ફરો છો, જ્યારે મારૂં ધ્યાન હરિ (ખુદા) માંજ છે.

આવા આવા તાણાબાણાથી કબીર બ્રાહ્મણોને માહત કરતો હતો.

કબીરે ગુરૂ કેમ મેળવ્યો?

હીંદુ અને મુસલમાન બન્ને વારંવાર, કબીરને નિગુરા યાને ગુરૂ વગરનો છે એમ કહી પજવતા હતા, એટલે આ બોહતાન દુર કરવાનો કબીરે નિશ્ચય કર્યો. આ વખતે જોકે તે પોતાના શ્રીરામના રટણમાં એકતાર બની, હમેશાં રહેતો હતો છતાં પોતાને માથે કોઇ સમર્થ સદગુરૂ નહીં હોવાથી, કોઇ સમર્થ સદગુરૂ શોધી, પોતાને ગોરે સ્થાપવાની તિવ્રેચ્છા તેને ઉત્પન્ન થઇ હતી. કારણ કે તે જાણતો હતો કે સુરપતિ ઇંદ્રે પણ બ્રહાજીને ગુરૂ કર્યા હતા. જનક રાજાએ અષ્ટાવક્રને અને રામચંદ્રજીએ પણ વશિષ્ઠને ગુરૂ કર્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માને પણ ગુરૂ કરવા પડયા હતા. એમ દરેકને ગુરૂ કર્યા વિના ચાલ્યું ન હતું. કારણકે તે

[illegible] ગુરૂ વિના જ્ઞાન નથી, જ્ઞાન વિના મોક્ષ નથી અને [illegible] વિના જન્મ મરણ [illegible] ઉપાય તેમ નથી.

[illegible] જીવન [illegible], [illegible] પર્વતના [illegible] પાદરેનો [illegible] [illegible] [illegible] આગાજ [illegible] [illegible] પોતાનો [illegible] [illegible] પોતાના [illegible]

[illegible]

છે, અને તેમણે તે ભુલવણીના સ્થળોમાં પ્રત્યેક સ્થળે સદગુરૂરૂપ પોતાના ભોમીઆઓને ગોઠવી દીધેલા છે, કે જે ભોમીયા વગર આપણે આડે રસ્તે ચડી લુંટાઇએ છીએ. જેમ કોઇ ભુલા પડેલા ધનીક મનુષ્યને, તેનું ધન વીગેરે લુંટી લેઇ, તેની આંખોએ પાટા બાંધી કોઇ બીકર જંગલમાંના ઝાડ સાથે તેના હાથ પગ બાંધી દેઇ, લુટારાઓ ચાલ્યા જાય, અને તેથી તે ભુલો પડેલો માણસ રડારોળ કરી રહ્યો હોય, એટલામાં કોઇ દયાળુ મહાત્મા આવી તેને ઝાડ સાથેના બાંધેલા બંધથી છુટો કરી, તેની દુખ-દાયક હકીકત સર્વ સાંભળી, તેને તેના સ્વદેશી જઇ પ્હોંચાડી આવે, તેવીજ રીતે, આ સંસાર રૂપ ભુલવણીમાં આપણે જે ભુલા પડેલા છીએ, કે જયાં માયાના આવરણ રૂપી ચોરોએ આપણું જ્ઞાન રૂપી ધન લુંટી લેઇ, આપણી આંખે અભીમાન રૂપી પાટાઓ બાંધી, મમત્વ રૂપી ઝાડની સાથે, આપણને તૃષ્ણા રૂપી દોરાથી જકડીને બાંધી દીધેલા છે; જેમાંથી સમર્થ સદગુરૂ રૂપ કોઇ દયાળુ ધર્માત્મા આવી, આપણા બંધને તોડીને, આપણા સ્વ:સ્વરૂપ રૂપી સ્વદેશી લેઇ જઇ ઠેઠ પ્હોચાડે છે. માટે જો આપણે માથે સદગુરૂ ન હોય તો પેલા ભુલા પડેલા, લુટાએલા, અને ઝાડ સાથે જકડીને બંધાયલા પુરૂષની પેઠે, રડારોળ કરી ટળવળીનેજ આપણા અંત આવ-વાનો. આ પ્રમાણે વિચાર કરતાં કબીરદાસને સદગુરૂ કરવાની આવશ્યકતા સમજાઇ, અને તેથી પોતાને માથે એવો કોણ સમર્થ સદગુરૂ સ્થાપવો, તેનો નિશ્ચય કરવાની ચિંતામાં પડયા. આ પ્રમાણે ચિંતામગ્ન બની, કબીરદાસ પોતાના આંગણામાં તુલસી ક્યારા પાસે, એકલા ઉઘાડે શરીરે બેસી રહ્યા હતા, તેવામાં ત્યારનું વરસાદ દ્વારાથી રાત્રિ પડી, ચારે તરફ વરસાદનું જોર વધી જવાથી ઘનઘોર અંધારૂં છવાઇ ગયું હતું. મોર તથા ચકવી સજીવત સ્થિર થઇ ગયા. તમરાં અને દેડકા બોલવા લાગ્યાં. વીજળીના ઝબકારા થવા લાગ્યા, શીતળ વાયુની લ્હેરો વાવા માંડી

ચાતક પક્ષિઓ પિઉ પિઉનો ઉચ્ચાર કરવો શરૂ કર્યો; મેઘ રાજાની પધરામણીની નોબત ગડગડવા લાગી કે તુરત થોડીવારે મહા ગંભીર શબ્દથી અવાજ કરતા મેઘરાજા પધાર્યા, અને એવા જોરથી તેમણે વૃષ્ટિ કરવા માંડી કે મોટા મોટા પાણીના ધોધ પૃથ્વીપર ધસી આવ્યા. વનલતાઓ ઝાડની સાથે વીંટાઇ વળી. સુરપતિ ઇંદ્ર રાજાએ રંગ બેરંગી ચાપ ચડાવી દીધું. વાદળીઓ આકાશમાં સુવર્ણને ટાંકી એક વસ્ત્રરૂપ બની રહી હતી. દેડકાં અને તમરાંના શબ્દ રૂપી ઘુંઘરીઓ ઘમ ઘમ ગાજી રહી હતી. મેઘના ગડગડાટ રૂપી મૃદંગનો ધ્વનિ કને પડી રહ્યો હતો. વિજળીના ઝબકારા કે જે પુષ્પના મોટા નટાઓ જાણે ઉપરાઉપરી ફેંકતા જેવા દેખાય તેવું અજાયબ હતું અને આવા [illegible]

દોહરો

[illegible]

રઘુ કમલ બિરાજીત શ્રી રવિકેશ, મેરે રામકો કભી ન બિસરે મા, અબ આપ મ્હાંય સો કરો; મ્હાંય ગુરૂ તારો મા મારો. મ્હાંય વો મુજકો કર ડારો રામજી. (સ્વગત) રામજી શ્રી રામ રામ રામ.

રામાનંદ—બેટા કબીરદાસ હમને તો તુજકો આજસે બેટા બનાયા. પરંતુ સારી કાશીપુરીમેં જો અજ્ઞાન લોક હે, વો જહાં-તક ન સમજે, વહાંતક હમારે તુમારે નિંદા પાત્ર ઉનકો બનવાયા. કયોં કે સ્વત: કાસીરાજા ઓર ઇસકી સબ રૈયત, જાનતી હે કે કબીરા મ્લેચ્છ હે, ઓર ઉસકો બ્રાહ્મણ વર્ગ કભી ઉપદેશ ન દે સકતે હે, બલ્કે મ્લેચ્છકા સ્પર્શ ભી કિંચિત ન કર સકતે હે!! મ્લેચ્છ કબીરેકો સ્વામીજીસેં રામનામ કયોં દિયા જાય, એસા કહા કરેંગે ઓર સબકો માલુમ હે કે તેરા તનુ મ્લેચ્છ હે પરંતુ રામજીકી કૃપાસે તેરા શિક્ષા વિગ્રહ તનુ હમ જાનતે હે; જીસસે ઉન અજ્ઞાની-ઓસેં કેવલ નિડર રેહેતે હે ઉનકો સમજાયંગે; હર દ્રષ્ટાંત દે મનાયંગે. હમને જો તુજકો આજસે બાલકા બનાયા હે, વો સારહી જુગમેં રામજીને ફરમાયા હુવા ઝાહીર ફરમાન હે. જીસ વાસ્તે હમ સબકો રામજીકી ઇચ્છાસેં ઉત્તર દે દેંગે. પરંતુ બેટા કબીરદાસ, તુમ્હારી રામનામકી સચ્ચી કમાઇકી કસોટી અબ કાસીરાજા કરને કે લિયે કુછ તંત્ર રચેગા. જો વ્યક્તિ તુમ્હારી પરિક્ષા લેને કે વાસ્તે અગર ચાહ કર લે તો આપ બેધડક હોકે બરાબર પરિક્ષા દેના, કસોટીમેંસેં કભી ડરકે ભાગના નહીં. સચ્ચે પ્યારે રામ કે અંદર પુરન શ્રદ્ધા રખકે ઇષ્ટમંત્ર કે જાપ નીશદીન કરતેહી રેહેના. તો

કબીરદાસ—અહોભાગ્ય સ્વામી, મેરેકુ મેરે રામજીને બડી નિવૃત્તિ દી
હૈ, બડી કૃપા કી હૈ, મૈં ગુલામતો રાતદીન આપ આપકે
આગુર સમીપ નિવાસ કરેગા. પ્રસાદ મેનેકી રામજી આપ
ઇચ્છા હોગી, તબ મંદિર ઉપર બેઠી તેરે આંખે ખોલેગા
પશ્ચાત સત્વર આ જાયગા—

રામાનંદ—એસા જૈસી તેરી ઇચ્છા ! મંદીરમેં કિંવા આશ્રમમેં કુશલ
થકા જાય દેખને રહના. હમ શીઘ્ર સ્નાન કરી અભી
આવત હૈ.

આટલું કહી રામાનંદ સ્વામિ વીદાય થયા અને તેમના શીષ્ય આજ્ઞાતુર પ્રેમી કબીરદાસ ગુરૂ મહારાજની આજ્ઞા મુજબ, આશ્રમમાં સરત રહે તેવી રીતે આશ્રમની છેક નજીક બાહેર દરવાજાની પેંઠ પગથીયાં ઉપર બેસી રહ્યા. સ્વામિ સ્નાન કરીને આવ્યા. તે વખતે કથા શ્રવણ કરવા આવનાર પુન્યશાળીઓ એકઠા થઇ ગયા હતા. અને ઠાકોરજીના દર્શન કરવા આવે ત્યાને ઘણીવાર થઇ હતી એમ મહેતાઓથી તેનું કારણ શું હતું, તે શોધવા લાગ્યા. સ્વામિ રામાનંદ તો આવીને આડો પડદો નાખી પોતાના ઠાકોર મંદિરની સેવા કરવા મંડી પડ્યા. ઠાકોરજીને શણગારતી વખતે દુરથી હાર ચડાવવાનો હોવાથી, ભગવાનના ગળામાં ચડી શકતો ન હતો; અને એ વખતે ઠાકોરજીના ગળામાં હાર પહેરાવે તો ઠાકોરજીના માથાપરનો મુગટ પડી જાય તેવી તેમને ધાસ્તી લાગતી હતી. રામાનંદ સ્વામિ એવી ભગવાનના ગળામાં હાર કેવી રીતે આરોપવો એવો વિચાર કરતા ઠાકોરજી સમીપ ઉભા રહ્યા હતા. દર્શન કરવા આવેલાને વાર ઘણી લાગી હતી, અને ઠાકોર સેવામાં પણ, વિલંબ કારણને લીધે, વાર થવા માંડી. તે એમ ઉભા પણ અકળાયા. અને કહેવા લાગ્યા કે સ્વામિજી, આજ તો હદ કરવા બેઠા છે દર્શનને વાર લાગી,

અને રામાનંદ સ્વામિ પણ કથા કહેવાને પોતાને આસને બીરાજ્યા. રાજા શીલનિધીને પણ રામાનંદ સ્વામિએ કબીરને શિષ્ય બનાવ્યા, તે વાતની ખબર પડી હતી; જેથી રાજાએ પણ લોકની પેઠે સ્વામિજીને વિવેક સહીત ઠપકો દેવા માંડ્યો; પણ રાજા પોતે સ્વામિજીનો શિષ્ય હતો, જેથી વધારે બોલી ન શક્યો. આ સઘળાનું કહેવું બધું સાંભળી લેઈ, પછી રામાનંદ સ્વામિ, સર્વના સમાધાન અર્થે, અન્તઃપુરમાં નીચે પ્રમાણે સર્વને કહેવા લાગ્યા. "મહાશયો, કબીર મલેચ્છ નહીં હૈ, પરંતુ એક સાત્વિક લિલા વિગ્રહ રામજીકી ઇચ્છાસે પ્રગટ હુવા તનુ હૈ, વો પુરૂષ હૈ સો, હીંદુ મુસલમાન દોનોંકો સમાન હૈ. તુમ અંતઃકરણસહ અજ્ઞાન આવરણસે મનો ધર્મોંકા સ્વયં આત્મામે નીરોપણ કરતે હો ઔર હમ અંતઃકરણસે રહીત હોકે જ્ઞાનકી પ્રાપ્તિ કરકે મનો ધર્મોંકા ત્યાગ કરકે, સર્વત્ર અપને આત્મસ્વરૂપમેંહી નિમગ્ન રહેતે હૈ."

જ્યારે કોઇ સાધુ કબીરને ઘરે આવતો, ત્યારે હિંદુ રાહરસમ મુજબ પોતાના ઓટલાની જગ્યા પોતે લીપી કરીને તે સાધુઓને બેસવા અને આરામ માટે સગવડ કરી આપતો, અને તેઓ માટે રસોઇ વગેરે કરી ખાવાનું પૂરું પાડતો અને એ રીતે સાધુ સંતોની આગતાસ્વાગતા કરવાને તે કદી પછાત પડતો હતો નહિ.

જ્યારથી કબીરને ચેલા તરીકે સ્વામિ રામાનંદે કબુલ રાખ્યો ત્યારથી કબીર નિત્ય પોતાના ગુરૂ પાસે જતો, અને તેમના તરફથી જ્ઞાન મેળવતો, તેમજ ત્યાં જે પંડિતો રામાનંદ સાથે વાદવિવાદ કરવા આવતા તેઓને પોતે જવાબ આપતો. પોતાનું વણકરનું કામ પણ ચાલુ રાખી તેમાંથી જે કમાઇ કરતો તેમાથી થોડુંક પોતાની, મા (બાપની) નિભાવે આપતો, ને બાકી બધું એ સાધુસંતને જમાડવાને

એક વેળા, કબીરની નજીકના એક પાડોશીની કુંવારી બાળકી મરણ પામી, ત્યારે કબીર તેને ઘેરે ગયો ને માંગી લીધું કે આ મુએલી બાળકીની લાશને મારે ઘેરે લઇ જવા દેવી, તેની માંગણી કબુલ થતાં તે લાશને પોતાને ઘેર લઇ જઇ, કમાલની પેઠે તેણીને પણ સજીવન કરી, અને તે બાળકીનું નામ "કમાલી" રાખી તેણીને શેઠને દત્તક સોંપી અને બાળકી કબીરને [illegible] થઇ ને કબીરનીજ પેઠે [illegible] આત્મજ્ઞાનનું શિક્ષણ લેવા લાગી. [illegible] કબીરની [illegible] આવવા લાગ્યું

કબીરજી તથા તેમના બેટા કમાલ વિગેરેના કવિત

[illegible]

ઉત્તરે, કબીર કહે છે કે, ઓ પંડિતજી! આવા આવા મનનાં ભ્રમો (વહેમો) મૂકી દેઓ, અને રામની શરણે રહેતા જાઓ, અને ફલાણી ચિજથી (બાહેરથી) હું અભડાઈ જઈશ એવું કરવાનું છોડી દઈ ખુદાને હૈયામાં મળવાની તજવીજ કરો.

આ વચનો સાંભળી, પેલો પંડિતજી શાંત થઈ ગયો, અને કબીર આગળ પોતાનું માથું નમાવી, વિનંતિ કરી કે મને વધુ બોધ આપો. કબીરે તેને સત–નામનો ઉપદેશ આપ્યો, અને કમાલી સાથે તેનો વિવાહ કરી આપ્યા. આમાંથી જે સંતાનની ઉત્પત્તિ થઈ તેને "કબીર વંશ" કહે છે.

કબીરના ધર્મને લગતા વિચારો.

કબીર જન્મે મુસલમીન હતો, તેમજ તે સુફી પંથનાઓ સાથે મળેલો હતો એમ અનેક તર્કો ઉપરથી માની શકાય છે. એની મોટી ઉમેદ હિંદુ અને મુસલમીનો વચ્ચેનો અંતર–ભેદ કાઢી નાખવાની હતી. આથીજ એ એક મુસલમીન છતાં, કાશી બનારસમાં નિવાસ કરી રામાનંદના પંથનાઓ સાથે જોડાયો. એના ઉપદેશથી જુના વિચારના હિંદુ અને મુસલમીનો બહુ કચવાતા હતા. આથી આ બન્ને તરફનાઓએ બાદશાહ સિકંદર લોદી સમક્ષ એના માટે ફર્યાદ કરી હતી.

ફારસી તવારીખનો એક સત્તાધારી 'દબિસ્તાન' નામે કિતાબમાં તેના લેખક "મોહસિન ફાની" જે અકબરના સમયમાં થઈ ગયો છે તેણે કબીર સંબંધી લખતાં જણાવ્યું છે કે તે એક વણકર અને "મુવાહિદ" કહેતાં એક ઈશ્વરને માનનાર હતો. વધુ જણાવેલું છે કે આત્મજ્ઞાનની શોધમાં તે મુસલમીન તેમજ હિંદુ સાધુ પુરુષો પાસે જતો હતો, અને જ્યારે તે રામાનંદનો શિષ્ય બન્યો હતો તે વિશેની ખબર પણ એ કિતાબમાં આપેલી છે.

[illegible]

[illegible]

કબીર બૂંદ સમાની સમુદ્રમેં, જાનત હય સબ કોય;
સમુદ્ર સમાના બૂંદમેં, બૂઝે બીરલા કોય.
ઉપરથી હોઉ ગઇ, હીયથી ગઇ હીરાય;
કહે કબીર ચારો ગઇ, તાસોં કહાં બસાય.

બાદશાહે કહ્યું, "અમારી કેમ ખાત્રી થાય?" કબીરે કહ્યું "શાહ! પૃથ્વી અને આકાશનો અંતર તો તું જો. ચંદ્ર, સુર્ય જેટલા આ છેટામાં અસંખ્ય ઉંટ અને હાથી વગેરે અનેક જંતુઓ આવજાવ કરે છે. આ બધા તમારી આંખની પુતળીથી દેખાય છે. હવે આ આંખની પુતળી સોયની અણીથી પણ બારીક છે." બાદશાહે આ સાંભળી કબીરનાં કહેવાને ખરૂ માન્યું, અને તેને સલામ કરી, તેને જોઇએ ત્યાં જવા કહ્યું. લોકો આથી નારાજ થયાં, અને બાદશાહે તેઓની ફર્યાદની દાદ નહિ લીધી કરી કહેવા લાગ્યાં.

કબીર પર પડેલી જફાનો હેવાલ.

આ ચુકાદાથી કબીરના દુશ્મનો નારાજ થયા, અને તેઓએ કોઇક રીતે કબીરને હેરાન કરવાની યા બને તો જીવથી માર્યો જાય એવી યુક્તિઓ રચવા માંડી. કહે છે કે કબીરનાં ચમત્કારોથી લોકો તેની ઉપર ફિદા થતાં હતા અને કબીરને ઇશ્વરી અવતાર કહેતા, અને કોઇક વાર તો તે ખુદાજ છે એમ પણ કોઇક બોલતું. આવી વાતો સમજીને શેહેનશાહ ઇબ્રાહિમ લોદીનાં દરબારનાં કાજીઓ તેની ઉપર બહુ રીસે ભરાયા, અને કબીર ખુદાઇ દાવો કરે છે, અને એવો જે કોઇ (ખુદાઇ) દાવો કરે તેને દેહાન્ત દંડની શિક્ષા થવી જોઇએ, એમ રાજાને ભંભેરાવ્યું, જેથી રાજાએ કબીરને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો. એ હુકમથી રાજી થઇને કાજીએ લોકોની ઠઠ મેળવવા કહ્યું ને તેઓની સામે કબીરને મારી નાખવાની ગોઠવણ કરી.

સંસારમાં રહીને ખુદાને પુગાય કે?

એક વેળાએ એક જણે કબીરને પુછ્યું: "આ સંસારમાં ગ્રહસ્થાશ્રમમાં રહીને પરમાર્થ થતો નથી, એ ખરું છે કે ખોટું?" કબીરે જણાવ્યું કે, "આ બાબદનો જવાબ હું તમને આપીશ કાલે ત્યાંસુધી તમારે મારે ઘેર રહેવું જોઇશે. બીજે દહાડે ભર બપોરની રખને સુતરના તાણા માહેના તાંતણા જુદા કરવાનું કામ તેણે ઘરની બહેર ખુલ્લા મેદાનમાં કરવાનું શરૂ કર્યું, થોડી વાર પછી તેણે પોતાની સ્ત્રીને દીવો કરી લાવવાની આજ્ઞા કરી. તેની સ્ત્રી [illegible] આજ્ઞા પાળી [illegible] દીવો [illegible] હાથમાં પકડી તેના [illegible] [illegible]

તેઓ એક હલકી જાતિનાં મનુષ્યનાં વાસણમાં પાણી પીવા માટે કંપી ઉઠયા, આ ઉપરથી કબીરે કહ્યું.

"જો ગંગાના પાણીથી મારૂં કમંડળ પવિત્ર ન થાય તો પાણી મારાં પાપ એ પાણીથી ધોવાશે એમ હું કેમ માનું?"

કબીર જુલેખો અને 'મુવાહિદ' હતો, આ વાત અબુલફઝલ પણ કબુલે છે. મુસલમાનો 'મુવાહિદ' શબ્દ કરી મૂર્તિપૂજકને સમાડતા નથી. આથી તે એક ઇશ્વરને માનનાર હતો, એમ સાબિત થાય છે.

કબીરને એક વખત કાજીએ પુછયું કે તું મુસલમાન શું કામ નથી થતો. કબીરે તેના જવાબમાં નિચે પ્રમાણે જણાવ્યું

કબીર સબ ઘટ મેરા સાંઇયાં, ખાલી ઘટ નહીં કોય,
બલીહારી ઉસ ઘટકે, જા ઘટ પરગટ હોય

[illegible] એ વિના [illegible] છે. [illegible] આવ્યા, [illegible] [illegible] —

કબીરકા ઘર બાજારમેં, સબ કટેવાં કે પાસ.
કરેગે સો પાવેગે, તુમ કયો ભયે ઉદાસ'

[illegible]

કબીરનાં શિક્ષણનો ભેદ શું હતો?

[illegible]

અંગિકાર્યા નથી. એનું માનવું હતું કે ભક્તિ વનાનો ધર્મ ધર્મજ ન કહેવાય, તેમજ ધર્મ દાન, અપવાસ અને તિર્થ તથા સન્યાસ, ભજન વિનાના વ્યર્થજ છે. પોતાની રામાયણી, શબ્દો અને શાખીઓથી તેણે હિંદુ અને મુસલમીનોને ધર્મ બોધ આપ્યો હતો. બન્નેના ધર્મને તે સમાન ગણતો હતો, આથીજ હિંદુ અને મુસલમીન બન્ને એના પંથને ચાહતા હતા. તે નિડરપણે ખુલ્લી રીતે કોઇની શરમ-રખાવટ રાખ્યા વિના પોતાને જે ઠીક ભાસતુ તે કહેતો—જે માટે તે નિયમ હંમેશ કહેતો :—

હમ કછુ પક્ષપાત નહિ રાખી,
સબ જીવનકે હિતકી ભાખી

સાને, હું કોઇની પણ તરફદારી કે [illegible] કરતો નથી, પણ સર્વનું ભલું ચાહીને, જે સત્ય [illegible] તેજ કહું છું.

કબીરનાં મરણ વિષેના હેવાલ

કબીર [illegible] અન્ત્યમ [illegible] વેળાએ [illegible] નામના ગનુ શરીર [illegible] હતી. તેથી [illegible] કરી. કબીર હવે [illegible] નામમાં તમે આ સામગ્રી [illegible] આ વાત શાસ્ત્ર [illegible] છે, અને હવે [illegible] પડો વિરૂદ્ધ છે [illegible] હતાશી છ [illegible] અને જણાવ્યું કે [illegible] મંતા [illegible] ર્તિ આપી ન શકે.

મગહર ગામ [illegible] 'કમાલ કમાલો [illegible] સ્વામીજી! આપે તો મગહર ગામની [illegible] ન થશે અમે

અમિદાહ આપું." બિજલીખાન પઠાણે અરજ કરી: "હું કાંઇ આરી તકલીફ તમને નહિ આપવા દઉંશ." કબીરજીએ આ સાંભળી ફરમાવ્યું કે કદિ આ બાબદમાં તકરાર કરી હાથોહાથ થતા ના. મારાં વચન જે માનશે તે સુખી થશે. સૌએ દંડવત્ અને બંદગી કરી. સૌનાં મન ઉદાસ થઇ ગયાં. કબીરજીએ ચાદર મોઢા ઉપર ઓઢી લઇ કહ્યું: "દરવાજા બંધ કરી દેઓ.' દરવાજા બંધ કરતા એક અજબ ધ્વનિ થઇ, જેની અસર સર્વના અંતરમાં થઇ ગઇ. કબીરજી સત્ય લોકમાં સિધાવ્યા. દરવાજા ખોલતાં [illegible] કમળનાં ફુલ અને બે ચાદર આ બાકી પડી રહેલી જણાઇ. એક ચાદર અને [illegible] ફુલ [illegible] ઉપાડયા, અને બીજી ચાદર અને ફુલો રહેવા [illegible]. [illegible] ને ફુલોને અગ્નિ આપ્યા અને તે ઉપર [illegible] ચાદર અને ફુલો ઉપર કબર બનવી [illegible] છે. [illegible] હતા, તેમા તે [illegible] [illegible] ના [illegible] —

[illegible]

દુલહની ગાવો મંગલ ચાર.
હમ ઘર આએ રાજા રામ ભરથાર.

તન રત કરહુ, મન રત કરહું, પાંચો તત્વ બરાતી.
રામ દેવ મોરે પાહુન આએ મૈં જોબન મદમાતી.
શરીર સરોવર બેદી કરહું, બ્રહ્મા વેદ ઉચારા.
રામ દેવ સંગ ભાવર લેહો, ધનિ ધનિ ભાગ હમારા.
સુર તેતીસો, કાતુક આએ, મુનીજન સહસ અઠાસી.
કહે કબીર હમ બ્યાહ ચલે હૈ, પુરૂષ એક અવિનાશી.

આજ હમારા કુચ હય, જમડા મેરા ગુલામ,
હુવા નગારા સતકા, બેકુંઠ કરે મુકામ.

"ચેરાગ."

જરથોસ્તીઓ માટે ધર્મ, નીતિ અને સંસારી બાબતોને લગતું એકલું માસીક ચોપાનીઉં.

દરેક પારસી કુટુંબમાં વાંચવા લાયક.

"એકજ અહુરમજદની લીલા"!

આબુથી એક જરથોસ્તી બાનુ નીચે મુજબ લખે છે:—

"... ચેરાગની ઝમક અજબ છે' તે મીનોઈ બુદ્ધિને વાસ્તે સઉને રૂચતો ખોરાક બક્ષે છે. જ્યારે ચેરાગ આવે છે ત્યારે મારા એક મીનોઈ જ્ઞાનમાં યાને આત્મજ્ઞાનમાં આસક્ત [illegible] પારસીઓના બાઈને પુછું છું કે "બાઈ, આએ વખત ચેરાગના લખાણો કેવાં છે?" તેના જવાબમાં [illegible] કહે છે કે, "મને ઘણા ઉપયોગી છે:" અને તેજ લખાણો આએ, [illegible] ઘણી કમજાતની બહેનોને પણ સઉ સઉને રૂચતા આવે છે. એ લખાણો [illegible] વધતી અસર કરે છે. અને વળી એ લખાણો જુદા જુદા નર નારીઓને હાથે લખાતા છતાં તેની ઝમક એકસરખી [illegible] છે એ બધી [illegible] કારણ જાણવાની ઈંતેજારી [illegible] 'એ બધી એકજ અહુરમજદની લીલા છે' [illegible] એકનીજ [illegible] પરમાર્થી દીને [illegible] એકનીજ પવિત્ર [illegible] કુદરતમાંથી [illegible] રહેલો છે, અને તે એકનીજ [illegible] ખોરાક આપે છે!"

☞ [illegible] વાંચનારાઓએ [illegible] દર વખત [illegible]

લવાજમ—[illegible] ૨ [illegible]

ચેરાગ ઑફીસ, નવસારી.

પ્રગટ કર્તા—[illegible] બીલીમોરીઆને લખવું

દરદને કોઈપણ દવા યા ડાકટર સાજું કરી શકત
નથી, કુદરતથીજ સાજું થાય છે.

નેચર ક્યોર કનસલ્ટીંગ રૂમ.

આવું (ક્રોનીક) દરદથી પીડાતાં લોકો માટે આશીર્વાદ
દવા વગર માત્ર કુદરતી ઉપાયોથી દરદ
સાજાં કરનાર (Drugless Healer)

ડા૦ શાપુર બે૦ માદન D. P.

અમેરીકાની બરનાર મેકફેડન
કોલેજ ઓફ ફીઝીકલ્ટરાપથીના ગ્રેજ્યુએટ

ઠેકાણું — [illegible] નીવાસ બીલ્ડીંગ— [illegible] ની પાસ.

માદનનાં હેલ્થ હોમ

અથવા

ધી નેચર ક્યોર સેનેટોરીયમ

([illegible] મેકફેડની
રીતથી [illegible] ,

[illegible] —[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible] માદન,
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]